БУХЫ ОРОНУУДАЙ ПРОЛЕТАРИНАР, НЭГЭДЭГТЫ!

46-дахи жэлээ гарана

БУРЯАД ҮНЭН

КПСС-эй Буряадай обкомой, Буряадай АССР-эй Верховно Соведэй, Министрнүүдэй Соведэй орган

№ 150 (12054)
1969 оной июниин 29, воскресени

Сэн 2 мүнгэн

МУУ МУУХАЙ
...НШАЛНУУДТАЙ ЭРИД
...АНГААР ТЭМСЭХЭ

...нитэ ажалшадай дунда хүмүүжүүлгын, политическэ,
...рталай хүдэлмэри һайжаруулха, али бүхы хэрэгтэ нүлөө
болгохо тухай КПСС-эй XXIII съезд, мүн партиин Цент-
Комитедэй удаадахи пленүмүүдэй шиидхэбэринүүдые
...эн, промышленна предприятинуудай, колхоз болон сов-
...й, эмхи зургаануудай эхин партийна организацинуу-
...сэхэ, тиигэхын хажуугаар мүнөө үеын шэнэ һайн һай-
...шалнуудые, ёһо гуримуудые дэлгэрүүлхэ, ажабайдалда
...р нэбтэрүүлхэ талаар нилээд юумэ хэгдэжэ байнхай,
...й дүршэл олдонхой.
...өө үеын эрилтэдэ таарамаар, магтамаар, хүн зоной сэдь-
...э хүдэлгэмөөр, һайн һайхан ямар заншалнууд, ёһо гу-
бии боложо байнаб гэхэдэ, сэрэгэй албанда залуушуу-
...дохуулхадаа һүр жабхаланта оршон байдалда, Эсэгэ оро-
...таалгын дайнай баатарнууд, ерээдүйн сэрэгшэдтэ үнэн
...й халуун юрөөл табина, Эхэ орондоо эрэлхэг зоримгой-
...а хэһэн тухайдаа, хоорэжэ үгэнэ. Тиихэдэнь эдир залуу-
...сэгэнэрэйнгээ, аха нүхэдэйнгөө үльгэр жэшээгээр зо-
сэрэгэйнгээ албанда тон ехэ харюусалгатайгаар ханда-
...оронойнгоо урдахи нангин уялгые нэрэтэй түрэтэйгөөр
...ээр тангариг үгэнэ. Залуушуулые сэрэгэй албанда
мордохуулха гээшэ алишье талаараа ехэ удха шанар-
...э баяр ёһололой һүүлээр залуушуулда концерт харуул-
...ыхан зүжэг табидаг, хатар наада эмхидхэдэг байна.
...уулые ингэжэ албанда мордохуулһан ушар тэдэнэй
...аанда хэтэ мүнхэдөө мартагдахагүй бшуу.
...ушуулай гэрлэхэ, үхибүүдэй түрэхэ гэхэ мэтэ совет-
...н ургалта дэбжэлтэдэ туйлай ехэ удха шанартай ушар-
...һал баяр ёһололой оршон байдалда, сэдьхэл зүрхэ дол-
...ар тэмдэглэгдэдэг болоо. Жэшээнь, Улаан-Үдэ хотодо
...улай гэр бүлэ болоһониинь тэмдэглэхээ загсда оруулха
...охидхон байшан бии болонхой. Тэндэ залуушуулай загсда
...эдэ ирагуу һайхан хүгжэм зэдэлжэ байдаг. Залуу бү-
...й түрэлхидынь, аха дүүнэрынь, дүтынь хани нүхэд
...г. Залуу бүлэнэртэ зол жаргал, баян дэлгэр, энхэ
...байдал, эбтэй зэтэй, бэе бэедээ энэрхы сэдьхэлтэйгээр
...ыень хүсэһэн гүн зүрхэнэй халуун үгэнүүд хэлэгдэдэг,
...абигдадаг. Энэнь залуушуулые арюун һайхан ажабай-
...оригжуулна.
...элмэришэн ангиин гү, али колхозно таряашадай зэргэ-
...ушуулай ороһонтойнь, мэргэжэл олоһонтойнь гү, али
...нгээ салин абаһантайнь, хүнүүдэй пенсидэ гараһан-
...ашарамдуулан, хүнэй оюун бодол хүдэлгэмөөр, баяр
...һонирхолтой хэлжээ ябуулганууд хото городуудташье,
...ютагуудташье бэелүүлэгдэдэг болоо. Имэрхүү хэмжээ
...нуудые хаа хаанагүй: промышленна предприяти бүхэндэ,
совхоз бүхэндэ, эмхи зургаан бүхэндэ бэелүүлхэ дүүрэн
...омжо бии. Партийна, профсоюзна болон комсомолой орга-
...ууд энээндэ ехэ анхарал хандуулха ушартай. Энэ ха-
...н хүгжэжэ, дэлгэржэ байһан, мүнөө үеын шэнэ заншал-
...о гуримууд гээнэ.
...өр зарим нютагуудта барга бүдүүлиг сагай муу муухай
...ууд, ёһо гуримууд үргэлжэлһөөр. Теэд тиимэ ёһо
...уудтай эрид шанга тэмсэл яахадааш ьеб хэгдэнэгүй.
...жэ хэлэхэ ямар үндэһэ баримта бииб гэхэдэ, олохон
...дта, заримдаа үрэ хурим зохидгүйгөөр үнгэргэгдэнэ.
...хүдэлмэриинш ье үе байг хамаагүй, хэдэн зуугаад хүн
...д, олон үдэрэй архидаан болоно. Хэн хэды шэнээн бэ-
...ааб, хэниинь ехые үгөөб, хэниинь бэлэгээ багадуулааб
...тын үгэ хүүр ирана. Асарһан бэлэгыень нэрлэжэ бай-
...н зоной дундэ тэрэ хүнэй нэрые шангаар дурдана.
...шхэбтэр болони бшуу. Энээниие барга бүдүүлиг зан-
...э тоолохоһоо ондоо аргагүй. Баһа нэгэ тон муу юумэ-
...уб гэбэл, имагтал ламын «буулгаһан үдэр» түрэ хурим
Ингэжэ мүнөөнэй залуушуулай арюун тунгалаг ажа-
...е шажанда шүтэлгын хоро шараар бузарлуулха гээ-
...муухай байна. Имэрхүү түрэ хуримууд Хэжэнгын, Хо-
...хааминай, Бэшүүрэй аймагуудта илангаяа дэлгэрэнхэй.
...нтэй дашарамдуулан, шажанда шүтэлгэ, мүргэл тухай
...олоо һаа, Иволгын дасанда ерэжэ, элдэб хуралда мүр-
...тоо яахадааш ьеб үсөөрнэгүй. Яахадааш ьеб гэжэ даа,
...зоной дунда ойлгууламжын хүдэлмэриин, илангаяа
...харша үзэл сурталай хүдэлмэриин һула, хангалтагүй
...дээрэһээл болоо ха юм. Һүүлэй үедэ зарим хүдөө ню-
...р элдэб бурин «орхимжото ламанар, оргойто бөөнэр»
...ажа ябаад, хүн зониие муухайгаар мэхэлдэг болонхой.
ябахадань ажахын хүтэлбэрилэгшэд, партийна органи-
...дай секретарьнар энээндэ хамаагүйгөөр хандана, мэ-
...хошод тушаа хатуу хэмжээ абанагүй. Тиихэдэнь тэдэ-
...н зоргоороо ашалалдана. Зарим нютагуудта обоо, су-
...арисанууд олошороо. Гээгдэнги, харанхы мүнхаг ами-
...муухай этэгэдүүд лэ тэдэниие һэргээнэ, олошоруулна
Энээн тушаа хэмжээ абангүй, хажуу тээһээнь хараад,
...саагуур, нариһаа наагуур» гээд ябахаар бэшэ. Эдэ
...йлнүүд коммунис хүмүүжүүлгын хэрэгтэ, бурхангүйн
...ы үзэл сурта нэбтэрүүлгэдэ һаад ушаруулна, түбэг

...шэлэн тэсэхэр бэшэ баһа нэгэ имэ ушарнууд олошор-
...адал гэнэ. Жэшээнь, хүнэй наһа барахада, хуурсагыень
таргажа табиһанай һүүлээр «буянгыень хэхэмнай»
...һэн шалтаг бэряад, олон хүн суглараһан бэеэрээ «буха
...идаан болон. Саашадаа хүнэй наһа бараһанһаань
...юһэн хоног, «дүшэ юһэн хоног», «хахад жэл»,
...олоод байхада, «тараалыень хэхэмнай» гээшэ гээд, ба-
...рхидаанууд болоно. Жэл соо хэдэн дахин хэдэн арбаад
...е суглуулһан бэеэрээ имэ ехэ «архидаа хэхэ баатай»
...зарим айл хүлдөө шэрэгдэшэнэ», үрн зээлидэ дараг-
Тиигээд һүүшынгээ зөөри зөөшэ худалдажа үриеэ тү-
...тай болоно. Теэд «хойто наһандаа» зобожо тулижа яба-
тулада «буянгыень хэнэ» гээшэбди гэжэ зарим гээгдэн-
...р хүнүүд һанагаа заһана бшуу. Харин «зуд болоходо
...й таргалха, зоболон болоходо — лама таргалха» гэдэг-
...эн соогуур архиншад дашуураад абана. Зүгөөр, за-
...хынуудай хүтэлбэрилэгшэд, партийна организациин
...шад энээниие хэрэгсээнэгүй, «минии хэрэг бэшэ» гэжэ
Энэ хадаа ноол эндүүтэй ябадал болоно бшуу.
...ынуудай хүтэлбэрилэгшэд, партийна, профсоюзна,
...он ниитын бусад организацинуудай ударидагшад оло-
...алшадта шажанай харшие удхые гүн гүнзэгыгөөр, хур-
...госотойгоо ухамайлан тайлбарилха, барга бүдүүлиг
...эгдэлнүүдтэ, муу муухай заншалнууд болон ёһо гури-
эрид шанга тэмсэхэ зорилготой.
...элэн ябаган «орхимжото ламанар, оргойто бөөнэр»
...усад мэхэтэ этэгээдүүдэй зоргоороо аашалжа, зониие
хууража баһадань хэрэгсээнгүй, хамааралсангүй, ха-
...ээнь милхаража байха гээшэ тон буруу. Эндэ ате-
...агандист, лектор болон политинформаторнууд илангаяа
...э дүүргэхэ коммунис үзэл суртал хэлбэришэгүй хүсэ-
...дэлгэрүүлхэ зэргэтэй.

...Р-эй Верховно Соведэй Президиумэй Указ

...й культурын габьяата
...эгшэ гэһэн хүндэтэ нэ-
...ёл болбосоролой һур-
...й хүдэлмэрилэгшэдтэ
...й.
...босоролой эмхи зургаа-
...аллаха мэргэжэлтэй
...бэлдэхэ хэрэгтэ габьяа-
...йнь түлөө.
...й культурын габьяата
...эгшэ гэһэн нэрэ олгохо

1. Курбатова Нина Владимировнада — Шэтын соёл болбосоролой училищиин директор.

2. Павлючук Владимир Васильевичтэ — Ставрополиин соёл болбосоролой училищиин багша.

3. Сухер Зиновий Григорьевичтэ — Тюменскэ областиин Тобольскын соёл болбосоролой училищиин директор.

РСФСР-эй Верховно Соведэй Президиумэй Түрүүлэгшэ М. ЯСНОВ.
РСФСР-эй Верховно Соведэй Президиумэй Секретарь Х. НЕШКОВ.

1969 оной июниин 27.

...Р-эй Верховно Соведэй Президиумэй Указ

...сараха хэрэгтэ шэн
...гаһанай түлөө» меда-
Скичко гэшые шагнаха

...ай һабатын тэһэрэлгые
...ал түймэр унтаргааха
...н бэеэ хайрлангүй шэн
...һанайнь түлөө. Буряа-

дай АССР-эй Дотоодын хэрэгүүдэй министерствын галай аюулһаа сахиха таһагай инженер, техническэ албанай капитан Скичко Валерий Павловичые СССР-эй Верховно Соведэй Президиумэй үмэнэһөө «Түймэр сараха хэрэгтэ шэн габьяа гаргаһанай түлөө» медаляар шагнаха.

...СФСР-эй Верховно Соведэй Президиумэй Түрүүлэгшэ М. ЯСНОВ.
...СФСР-эй Верховно Соведэй Президиумэй Секретарь Х. НЕШКОВ.

...969 оной июниин 27.

КПСС-эй обкомдо, республикын Министрнүүдэй Соведтэ

1969 ОНДО РЕСПУБЛИКЫН КОЛХОЗ, СОВХОЗУУДТА ТЭЖЭЭЛ БЭЛЭДХЭХЭ, ТЭРЭЭНДЭ БЭЛДЭХЭ ТУХАЙ

Республикын олохон колхоз болон совхозуудта жэлһээ жэл бүри үбһэ тэжээл бэлэдхэхэ түсэб дүүргэгдэнэгүй, ниитын адууһа мал элдэб зүйлэй тэжээлээр ойройдоо 50—70 процент хангагдана гэжэ КПСС-эй обкомой бюро, БурАССР-эй Министрнүүдэй Совет тэмдэглэбэ.

Имэ байдал юун дээрэһээ болоноб гэхэдэ, олохон ажахынуудта тэжээл бэлэдхэхэ арга боломжонууд мууса хэрэглэгдэнэ, сабшалангай, хээрэ таригдаһан ургамалнуудай ургаса үшөөл бага байһаар, холимол силос дараха, үбһэнэй гурил хэхэ, үбһэ агаараар үлеэлгэжэ хатааха, прессээр ябталха арганууд хүсэдөөр хэрэглэгдэнэгүй. Набшаһата тэжээл, хулһа ожорһон тон бага бэлэдхэгдэнэ.

Бэлэдхэгдэһэн тэжээлэй, илангаяа силосэй, үбһэнэй шанар жэл бүри бирагүй байна. Тэжээл бэлэдхэлгэдэ ябаһан хүнүүдэй ажалай түлөөһэн тэжээлэй шанарһаа дулдыдадаггүй байһаар.

Тэжээл бэлэдхэхэ машина техникэ хангалтагүйгөөр заһагдажа байна. Үбһэ хуряаха, силос дараха машинанууд, комбайнууд мүнөө хүрэтэр заһагдаагүй байна.

Республикын «Сельхозтехникэ» нэгэдэл энэ техникэ заһабарилхадань колхоз, совхозуудта горитой туһалнагүй, хэрэгтэй частьнуудаар саг соонь ханганагүй, запчастьнуудые заһабарилан шэнэдхэхэ хүдэлмэри эмхидхэнэгүй.

Республикын хүдөө ажахын министерство, КПСС-эй олохон райкомууд, аймгүйсэдкомууд, үйлэдбэриин управленинүүд, колхоз, совхозуудай хүтэлбэрилэгшэд, партийна организацинууд энэ жэлэй ган гасуурһаа боложо, 1969—1970 онуудай үбэлжэлгэдэ ниитын адууһа малые тэжээлээр хангахань бэрхэшээлтэй болоод байһые анхаралдаа хүсэд абангүй, тэжээл бэлэдхэлгэдэ хангалтагүйгөөр түхеэржэ байһаниинь гэмшэлтэй.

Тэжээл бэлэдхэхэ түсэбөө заабол дүүргэхын, ниитын адууһа малые һайн шанартай тэжээлээр хүсэд хангахын тула КПСС-эй обкомой бюро, БурАССР-эй Министрнүүдэй Совет тусхай тогтоол абаа.

Энэ тогтоолой ёһоор июлиин 5 хүрэтэр бүхы колхоз, совхозуудта тэжээл бэлэдхэхэ түсэбөө дүүргэхэ, ниитын мал тэжээлээр хүсэд хангаха хэмжээнүүдые хараалха эрилтэ Хүдөө ажахын министерствэдэ, КПСС-эй райкомуудта, аймгүйсэдкомуудта, үйлэдбэриин управленинүүдтэ табигдаа. Тиихэдээ ажахы бүхэндэ бии байгаа арга боломжонуудые хүсэдөөр элишэлжэ, бүхы сабшалан таримал ногоонуудые саг соонь, һайн шанартайгаар хуряажа абаха, ойн соорхой, харгын захаархи, намаг газарай ногоо сабшаха, хулһа ожорһо суглуулха, мүн бусад арга боломжонуудые хэрэглэхэ болоно. Набшаһата тэжээл бэлэдхэхэ даабаряа заабол бэелүүлхэ.

Үбһэ хуряаха машинануудые, силосэй комбайнуудые июлиин 10 хүрэтэр заһабарилжа дүүргэхын тула заһабарилгын хүдэлмэридэ хэрэгтэй соонь механизаторнуудые табихаар Хүдөө ажахын министерство, республикын «Сельхозтехникэ» нэгэдэл, үйлэдбэриин управленинүүд, колхоз болон совхозуудай хүтэлбэрилэгшэд уялгалагдаа.

Үбһэ хуряаха техникэ, силосэй комбайн заһабарилхада хэрэгтэй материалнуудаар, запчастьнуудаар колхоз, совхозуудые хангаха эрилтэ республикын болон аймагуудай «Сельхозтехникэ» нэгэдэлдэ табигдаа. Өөһэдынгөө мэдэлэй бүхы предприятинуудта колхоз, совхозуудһаа асаргадаһан орёо нарин машина, түхеэрэлгэнүүдые, мүн тракторнууд, автомашина болон тракторай тэргэнүүдые заһабарилха.

Үбһэ хуряаха техникэ заһабарилгада, мүн колхоз, совхозуудта, «Сельхозтехникэ» нэгэдэлдэ тэжээл бэлэдхэхэ оньһожоруулагдамал отрядуудые эмхидхэхэдээ промышленна предприятинуудһаа, аймагай эмхи зургаануудһаа механизаторнуудые хабаадуулха зүбшөөл КПСС-эй райкомуудта, аймгүйсэдкомуудта үгтөө.

1969 ондо колхоз болон совхозуудай үбһэ сабшажа абахын тула гүрэнэй мэдэлэй газарһаа, гүрэнэй ой модоной газарһаа, мүн шоссе болон түмэр харгын захаархи газар июлиин 5 хүрэтэр хубаарилжа үгэхые Хүдөө ажахын министерство, Ой модоной ажахын министерство уялгалагдаа.

Тэжээл һайн шанартайгаар бэлэдхэжэ абахын тула Хүдөө ажахын министерствэдэ, КПСС-эй райкомуудта, үйлэдбэриин управленинүүдтэ, колхоз болон совхозуудай хүтэлбэрилэгшэдтэ, партийна организацинуудта нигэжэ дурадхагдаа:

а) тэжээл бэлэдхэлгэдэ ябаһан хүдэлмэрилэгшэдые моральна болон материальна талаар урмашуулха, ажалайнь түлөөһые гуримшуулха. Бэлэдхэһэн тэжээлэйнь хэмжээ, шанар харалсажа, ажалайнь түлөөһэ тогтоохо;

б) колхоз, совхозуудта үбһэеэ агаараар үлеэлгэжэ, һалаатай модон дээрэ үлгэжэ хатааха, үбһэнэй гурил, холимол силос бэлдэхэ;

в) бэлэдхэһэн тэжээлэй шанарыень харалсажа, һайнаар бүридхэлдэ абажа, шанарыень лабораторидо тодорхойлхо.

1969 оной майн 14-нэй тогтоолоор СССР-эй Министрнүүдэй Совет тэжээл бэлэдхэлгэдэ үбһэ, һолоомо хуряалгада, силос даралгада ябаһан хүдэлмэрилэгшэдтэ нэмэлтэ түлбэри болгон (түлөөһэгүйгөөр), совхозой болон гүрэнэй бусад предприятинуудай саг үргэлжэ хүдэлдэг, гэр газаагаа адууһа малтай хүнүүдтэ түсэбөөр хараалагдаһан сэнгээр) бэлэдхэгдэһэн үбһэ, дарагдаһан силосэй 10 процентые, һолоомоной 20 процентые, үгэхэ гэжэ КПСС-эй райкомуудта, аймгүйсэдкомуудта, үйлэдбэриин управленинүүдтэ, совхозуудай директорнүүдтэ мэдээсэгдэбэ.

Хубиингаа мэдэлдэ адууһа малтай байһан хүдэлмэришэд, алба хаагшад болон колхознигуудта үбһэ сабшажа абахынь тула нютагай байдал харалсажа, холын, шугы бургааһан соохи, намаг налхи газарта, оньһон аргаар үбһэ сабшаха аргагүй газарта, колхоз, совхозуудай гү, али гүрэнэй мэдэлэй газарта сабшалан үгэхөөр ажахын хүтэлбэрилэгшэдтэ дурадхагдаа. Тиихэдээ тэндэһээ сабшажа абаһан үбһэнэйнь 50 процент ямаршье мүнгэн тоосоогүйгөөр үгтэхэ байна.

Шэмэтэ тэжээл һайн шанартайгаар, ехээр бэлэдхэжэ абахын тула силосэй нүхэнүүдые 10 хоногой туршада сэбэрлэжэ заһабарилха эрилтэ колхоз, совхозуудай хүтэлбэрилэгшэдтэ табигдаа. Мүн энэ жэл холимол силос, тэжээлэй корнеплодууд, хартаабха тэжээлдэ хадаглагдахые хараада абтажа, бүхы хранилищануудые бэлэн болгохо. Силос дарахадаа түргэнөөр, һайнаар шэглэхэ.

Колхоз, совхозуудта тэжээл бэлэдхэхэ хүдэлмэридэ шадаал һаа олон колхознигуудые, совхозуудай хүдэлмэришэд болон алба хаагшадые, зунай амаралтада байһан студентнүүд болон һурагшадые, пенсионернүүдые, аймагай, ажахын газар дээрэ байһан бусад бүхы хүн зониие, мүн аймагай предприятинууд, эмхи зургаануудай хүдэлмэришэд болон алба хаагшадые олоор хабаадуулха.

Тэжээл бэлэдхэлгэдэ колхоз, совхозуудай, хүдөөгэй эмхи зургаануудай захиргаанай хүтэлбэрилгын хүдэлмэрилэгшэдые, мэргэжэлтэдые элсүүлхэ.

Энэ жэлэй тэжээл бэлэдхэлгын орёо бэрхэшээлтэй байһыень, мүн нёдондонойхиһоо бага бэшэ тэжээл абаха хэрэгтэй байһыень харалсажа, июлиин 5 хүрэтэр үбһэ хуряаха, набшаһата тэжээл бэлэдхэхэ, үбһэнэй гурил хэхэ, силос дараха талаар колхоз, совхозуудай хэмжээнүүдые КПСС-эй райкомуудай бюродо, аймгүйсэдком болон үйлэдбэриин управленинүүдтэ зүбшэн хэлсэжэ баталаад, тэрэнэй дүүргэлтые нарин һайнаар шалгажа байха.

Тэжээл саг соонь бэлэдхэжэ абаха талаар ажахынуудай хүтэлбэрилэгшэд болон мэргэжэлтэд онсо харюусалгатай. Ерэхэ үбэлжэлгэдэ малые тэжээлээр хангаха талаар колхоз болон совхозуудта—ажахын хүтэлбэрилэгшэд, аймагуудта—КПСС-эй райкомуудай нэгэдэхи секретарьнар, аймгүйсэдкомуудай түрүүлэгшэнэр, хүдөө ажахын үйлэдбэриин управленинүүдэй начальнигууд сэхэ харюусалгатай.

Республикын Ой модоной министерство, Хүдөө ажахын министерство, Баунтын болон Яруунын аймгүйсэдкомууд ой модоной ажахын хүдэлмэрилэгшэдэй хүсөөр, аймагуудай предприятинууд болон эмхи зургаануудай хүдэлмэришэдые, алба хаагшадые хабаадуулалсажа байгаад, Баунтын болон Яруунын аймагуудай газар дээрэ адагынь 5 мянган тонно үбһэ бэлэдхэжэ, республикын Министрнүүдэй Соведэй нөөсэдэ оруулха.

Тэжээл бэлэдхэлгэдэ хабаадажа байһан механизаторнуудые, колхознигуудые, хүдэлмэришэд болон алба хаагшадые хамтын эдеэ хоолоор, худалдаа наймаанай, медицинскэ болон культурно-ажаһуудалай талаар һайнаар хангаха эрилтэ КПСС-эй райкомуудта, аймгүйсэдкомуудта, үйлэдбэриин управленинүүдтэ, колхоз болон совхозуудай хүтэлбэрилэгшэдтэ, партийна организацинуудта табигдаа. Тэжээл бэлэдхэлгые амжалтатай һайнаар ябуулхын түлөө социалис мүрысөө бүхы звенонуудай, отрядуудай, бригадануудай, хүн бүхэнэй хоорондо үргэнөөр дэлгэрүүлхэ. Тэжээл бэлэдхэхэ бригадануудта партийна болон комсомолой бүлэгүүдые эмхидхэхэ. Тэжээл бэлэдхэлгэдэ ябаһан коммунистнууд болон комсомолшуудай харюусалгые дээшэлүүлжэ, энэ хүдэлмэридэ ябахадаа тэдэнэр бултанда жэшээ харуулха ушартай.

Тэжээл бэлэдхэлгые газетэнүүдтэ үргэнөөр харуулжа, радио болон телевиденеэр дамжуулжа байхаар республикын болон аймагуудай газетэнүүдэй редакцинууд, республикын Министрнүүдэй Соведэй дэргэдэхи радио-дамжуулгын болон телевидениин комитет уялгалагдаа.

ИЮНИИН 29—СОВЕТ ЗАЛУУШУУЛАЙ ҮДЭР

Жаргалтай даа залуу наһан,
Жабхалан, һүр түгэсхэлэн.
Байгаа дэлхэйдэ магтуулһан
Бата жагсаалнай һэргэлэн.

Уужам Совет орондо
Урматай дуунууд зэдэлэнхэй.
Улаан тугаа үргэнхэй
Урагшаа зоринобди урагшаа.

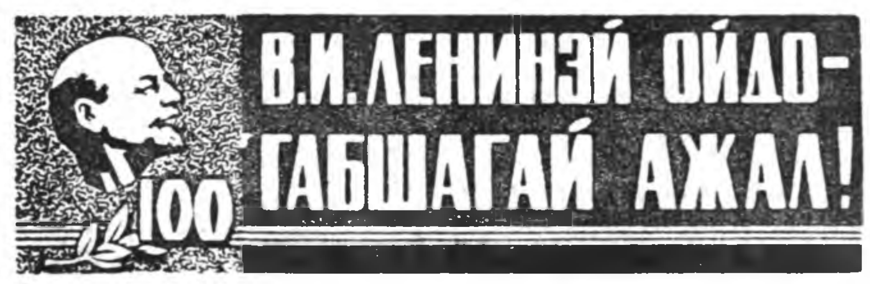

ЭГЭЭЛ ТҮРҮҮЛЭН

Республикымнай залуу предприятинуудай нэгэн — Онёогой леспромхозой эмхидхэгдэһэнһээ хойшо хоёр жэл үнгэрөө. Залуу коллектив түрүүшын үдэрһөө даабаряа ходо дүүргэжэ, түрүүшүүлэй тоодо оролсожо ябана.

Леспромхозой коллектив нёдондо жэлэй түсэбые амжалтатайгаар дүүргэһэн. Энэ жэлдэ жэгдэ һайнаар хүдэлжэ байнхай. Ажалай ленинскэ вахтада жагсаад, хэлэһэн үгэдөө хүрэмөөр ажаллана.

Эндэхи модошод «Забайкаллес» комбинадай предприятинуудай дунда эгээл түрүүлэн модо бэлдэхэ хахад жэлэйнгээ түсэбые болзорһоонь зургаан хоногоор уридшалан дүүргээ. Ажалаа зүбөөр эмхидхэһэнэй, түрүү онол арга хэрэглэһэнэй ашаар тэдэнэр амжалта туйлана. Ажалдаа үнэн сэхээр хандадаг түрүүшүүл эндэ олон. Тэдэнэй дундаһаа эгээл эрхимүүдые нэрлэжэ болохо.

А. Г. Паньковой, К. И. Фадеевэй, А. И. Малышевай даадаг бага комплексно бригаданууд модо бэлдэхэ даабаряа ходо үлүүлэн дүүргэдэг. Бригадануудай гэшүүд олон мэргэжэл шудаланхай. Трактораа зүбөөр харууһалжа, таһалгаряагүй һайнаар хүдэлгэнэ. Модошод эдэ бүгэдын ашаар социалис мүрысөөндэ һайн урэ дүн харуулдаг болоо.

Модо ашалга, шэрэлгэ дээрэ хүсэ ехэтэй механизм, автомашина хэрэглэгдэнэ. Тусхай техникэ хэрэглэжэ, модые ута зандань ашадаг Д. А. Кладков, В. В. Искандеров хахад жэлэй хугасаада 60 мянгаһаа дээшэ кубометр модо ашаһан байна. Даабаряа ходо үлүүлэн дүүргэдэг эдэ түрүүшүүлэй нэрэ Хүндэлэлэй самбарта бэшэгдээ. Автомашинын жолоошод Владимир ба Александр Семеновтоной, Яков Задориной хамтын хэрэгтэ оруулһан туһа нэмэри һэһала ехэ юм.

Түрүү леспромхозой коллектив даабариһаа гадуур 3000 кубометр модо бэлдэн шэрэхэ, хүдэлмэришэн бухэнэй ажалай бүтээсые жэл соо 1000 кубометртэ хүргэхэ гэһэн Хурамхаанай леспромхозой модошодой үүсхэлые дэмжээд, ажалайнгаа бүтээсэ улам дээшэлүүлжэ байна.

В. СТУПИН.

Баргажан.

ГАЗАРАА ЖЭГДЭЭР УҺАЛНА

Петр Филиппович Новиков, Василий Антонович Торгашин хоёр гурбадахи жэлээ «8-е Марта» колхоздо луговодоор хүдэлжэ байнхай. Эдэ нүхэд нуга сабшалан һайжаруулха дүй дүршэлөөр баян болоһон. Үнгэрэгшэ жэлдэ даалгагдаһан 100 гектар уһалууриингаа газарай гектар бүриһөө 25 центнер үбһэ хуряаһан юм.

Мүнөө жэлдэ шииг нойтоной хомор һэн тула, тэдэнэр Сальтитын уһалууриин системын уһа хүсэдөөр хэрэглэхын тула ехэ оролдолго гаргажа, Шестаково, Верхняя Забока, Хара-Уһан болон бусадшье газарнуудта оршодог бүхы сабшалан хоёр дахин уһалжа урдеэ.

Арбаад хоногой саана эндэ уһа бүлэдэг станци тодхогдожо, үдэр һүнигүй хүдэлгэгдэнэ.

Л. ЦЫРЕМПИЛОВ.

Улаан-Үдын аймаг.

ГҮНЗЭГЫ БАЯСХАЛАН ХҮРГЭБЭ

Урда Вьетнамые сүлөөлхэ национальна фронтын президиумэй түрүүлэгшэ Урда Вьетнамай республикын Саг зуурын революционно правительствын дэргэдэхи консультативна Соведэй түрүүлэгшэ доктор Нгуен Хыу Тхо, мүн Урда Вьетнамай республикын Саг зуурын революционно правительствын түрүүлэгшэ архитектор Хюинь Тан Фат гэгшэд нүхэд Л. И. Брежневэй, Н. В. Подгорнын, А. Н. Косыгинай нэрэ дээрэ телеграмма эльгээһэн байна. Тиихэдэ Урда Вьетнамай республикын Саг зуурын революционно правительствые тоожо мэдэрхэ тухай, СССР-тэхи Урда Вьетнамай НФО-той саг үргэлжын түлөөлэлгые Урда Вьетнамай республикын элшэн сайд зэргэтэй болгохо тухай СССР-эй правительствын шиидхэбэри гаргажа, Урда Вьетнамай арад зоной үнэнтэ зүб тэмсэлые хэзээ бүхэндэ дэмжэхэ байһанаа дахяад гэршэлэн харуулһанайнь түлөө, Урда Вьетнамай улад зон тон ехээр баясажа, сэдьхэлээ хүдэлгэһэн байна гэжэ тус телеграмма соо хэлэгдэнэ.

Урда Вьетнамай республикын Саг зуурын революционно правительство, мүн Урда Вьетнамай НФО хадаа энэ шиидхэбэриие халуунаар һайшаан амаршалаад, энэ имэ шиидхэбэри хадаа Советскэ Союзай Коммунис партиин, правительствын болон аха дүү Советскэ Союзай арад зоной дайшалхы ёһоор маанадтай һаналаа нэгэдэлгын ба хани барисаанай мэдэрэл тодо хурсаар элирхэйлэжэ харуулаа. Тэрэшэлэн Эхэ ороноо аршалан хамгаалхын түлөө США-гай ээрхэг түримхэй добтолгодо эсэргүүсэһэн дайн байлдаае түгэс илалтада хүргэхөөр эрид шичдэнги байһан Урда Вьетнамай улад зоной зориг бадаруулха байна гэгдэбэ.

Совет Швециин хоорондохи хэлсээн

«Энергомашэкспорт» гэжэ Бүхэсоюзна нэгэдэлэй ба «А. Юнсон» гэжэ Швециин коцерныn хоорондо ехэхэн худалдаа наймаа хэхэ тушаа Москвада баталһан хэлсээндэ гар табигдаа. Энэ хэлсээнэй ёһоор, 1970 ондо электрошлакова хайлуулгын пеэшэнэй бүрин түгэс түхеэрэлгэ Швецидэ үгтэхэ юм.

Имэ түхеэрэлгэ хадаа Украинын ССР-эй эрдэмэй академиин Е. С. Патоной нэрэмжэтэ электрогагналгын институтда зохёогдоод, Новосибирскын электротермическа түхеэрэлгын завод дээрэ бүтээглэһэн юм.

«А. Юнсон» концерныn түлөөлэгшэд өөһэдынгөө металлургическа предприятинуудта хэрэгтэй зарим түрэлэй түхеэрэлгэнүүдые Советскэ Союзһаа худалдан абажа үргэлжэлүүлхээр бэлэн байһанаа элирхэйлэн мэдүүлбэ.

(ТАСС).

МОСКВАГАЙ БА МОСКВА ШАДАРХИ КОММУНИСТНУУДАЙ ЭДЭБХИТЭДЭЙ СУГЛААН

МОСКВА. Июниин 27. (ТАСС). Мүнөөдэр съезднүүдэй Кремлиин ордон соо Москва городой, болон Московско областиин партийна эмхинүүдэй суглаан болобо. Тиихэдээ «Коммунис ба хүдэлмэришэнэй партинуудай уласхоорондын зүблөөнэй дүнгүүд тухай» асуудал зүбшэн хэлсэһэн байна.

Суглаанда хабаадагшадаар халуунаар угтагдаһан Коммунис партиин ба Совет гүрэнэй ударидагшад президиумдэ һууба. Мүн эндэ городой ба областной партийна эмхинүүдэй хүтэлбэрилхы хүдэлмэрилэгшэд, томо томо предприятинуудай ажахынуудай научна эмхи зургаануудай партийна комитедүүдэй секретарьнар ажалай түрүүшүүл бии.

КПСС-эй ЦК-гай Генеральна секретарь нүхэр Л. И. Брежнев элидхэл хээ.

ТҮРҮҮ ЖОЛООШОН—КАНДИДАТ

Любовь Георгиевна Красноярова Закаменскын АТХ-гай автобусой шофёроор хүдэлдэг юм. Өөрынгөө хани нүхэр Николай Михайловичтай ээлжээгээр комбинадай хүдэлмэришэдые шэрэдэг. Мэргэжэл шадабаритай, габшагай бэрхэ, үнэн сэхэ хүдэлмэришэн һэн туладаа коллективтэа хүндэтэй, эрхим жолоошон гэжэ алдар солоёо дуудуулжа ябадаг.

Тэрэ партиин гэшүүндэ кандидадаар абтаба.

М. ГОНЧИКОВ.

МАНАЙ ЗАЛУУШУУЛ АЖАЛЛАНА

Комсомол басаган Любовь Овчинникова Ивалгын кондитерскэ фабрикада ерэжэ хүдэлһөөр тиимэшье үни болоогүй. Зүгөөр үнгэрһэн жэлнүүдэй дүн хаража үзэхэдэ, Люба басаган карамельнэ цехэй эгээл бэрхэ хүдэлмэришэдэй нэгэн боложо шадаһан байна. Любын орёолсоһон конфетэнүүд республикын ямаршье нютаг, буланда эльгээгдэнэ. Игэжэ һанахада урматай ха юм. Люба мүнөө үдэшын һургуули амжалтатайгаар дүүргэбэ.

А. КНЯЗЕВАП фото.

ЗАЛУУ НАҺАНАЙ ҺАЙНДЭР

МҮНӨӨДЭР—совет залуушуулай һайндэр. Энэ һайндэр бүгэдэ арадай һайндэр. Советскэ Союзай үетэн хадаа социалис обществын эдэбхитэй, бүрин эрхэтэ гэшүүд мүн. Манай оронииие залуушуулай орон гэжэ нэрлэдэгынь ехэл хүндэтэй зүйл болоно. Үнэхөөрөөшье СССР-эй хүн зоной диилэнхи олонинь 30 наһа гүйсөөгүй хүнүүд болоно бшуу. Промышленность дээрэ хүдэлдэг хүнүүдэй 49.7 процент, барилга дээрэ—56,5 процент, транспорт дээрэ — 41 процентнь имагтал залуу үетэн. Элүүрые хамгаалгын, гэгээрэлэй эмхи зургаануудта мүн лэ олон залуушуул хүдэлжэ байдаг. Советскэ Союзай эрдэмтэдэй хахадынь 30 наһа гүйсөөгүй хүнүүд.

Революционно, дайшалхы ёһо заншалаар хүмүүжүүлэгдэһэн совет залуушуул урдаа табигдаһан гүн ехэ зорилгонуудые эрэлхэг зоригтойгоор, тон харюусалгатайгаар бэелүүлхээр хэзээдэ бэлэн.

Коммунис партиин хүмүүжүүлһэн мүнөө үеын шэнэ үетэн оронойнгоо ниитын болон политическэ ажабайдалда эдэбхитэйгээр хабаадаха эрхэ түлөөлэлгэтэй байһанаа гүн гүнзэгыгөөр мэдэрнэ. Эдэнэр коммунис үзэл сурталда, Ленинэй партиин хэрэгтэ үнэн сэхэ байһанаа элирхэйлнэ. Һүүлэй үедэ үнгэрэгдэһэн союзна болон автономито республикануудай Верховно Соведүүдэй, нютагай Соведүүдэй һунгалтын үедэ 400 мянга шахуу залуу наһатан депутадуудаар һунгагдаһан байна. Тиихэдэ СССР-эй Верховно Соведэй депутадуудаар 30 наһа гүйсөөгүй 182 хүн һунгагдаа бшуу. Залуушуул өөрынгөө эрхим түлөөлэгшэдые Буряадай республикын дээдэ засаг түрэдэ мүн лэ олоор түлөөлһэн байна. Тэдэнэр бултандаа үйлэдбэриин түрүүшүүл.

Залуушуул гүрэнэй захиргаанай, ниитын ажал ябуулгада хабаадахадаа, ажахын хүдэлмэридэ хүдэлхэдөө, бэеэ харуулна, һайнаар ажаллана. Комсомол хадаа залуушуулай эгээл томо эмхинь гээшэ. Тэрэнэй зэргэдэ 23 миллион гаран хүн жагсанхай. Комсомол — хүмүүжүүлхы һургуули мүн.

1929 ондо ВЛКСМ-эй ЦК табан жэлэй ехэ барилгануудта хүдэлхыень залуушуулые анха түрүүлэн уряалаа бэлэй. Тэрэ уряае дэмжэн, 350 мянга гаран комсомолшууд томо барилгануудта гаража хүдэлөө һэн. Тэдэнэй 66 мянганиинь Урал болон Сибирь ошоһон байха. 20 мянган комсомолшууд модо бэлэдхэлэй хүдэлмэридэ ябалсаа. Днепрогэс комсомолой бодхооһон томо барилганудай нэгэн. Тэндэ хабаадагшадай 70 процентнь залуушуул байгаа. Тэрэ гэһээр 40 шахуу жэл үнгэрбэ. Энэ үүсхэл мүнөө заншалта хэрэг болонхой. Жэл бүхэндэ комсомол хадаа ниитын ехэ уряа гаргажа, залуушуулые бүхэсоюзна томо томо барилганудта эльгээнэ.

ВЛКСМ-эй мүндэлһөөр 50 жэлэй ойе тэмдэглэһэн жэлдэ комсомолой ЦК зуугаад томо барилгануудые бүхэсоюзна комсомолой барилга гэжэ нэрлэһэн байна. Тэдэнэй нэгэниинь хадаа Кабанскын аймагта баригдажа байгаа целлюлозо-картоной комбинат болоно бшуу. Хүбшэ тайгын гүн дунда гү, али сүл губида залуушуулай городууд — Ангарск, Железногорск, Дивногорск, Братск болон бусад урган мүндэлөө. Эдэ хотонуудай хүн зоной дунда зэргын наһаниинь 26—27 болоно. Ороной 25 город болон хүдэлмэришэдэй посёлогууд Ленинскэ комсомолой нэрэ зэргэдэ хүртэхэ хубитай байна.

Буряадаймнай республикын 75 мянган комсомолшууд ажахын байгуулалтада эдэбхитэйгээр хабаадалсажа байна. 1968 ондо залуу уралан наринжуулагшад ухаалан зохёолгын 500 шахуу дурадхалнуудые оруулһан жэшээтэй. Тэрэнэй ашаар арадай ажахыда 200 мянга гаран түхэригэй алмалта ба арьбалалта хэхэ арга олдобо. Республикын хүдөө ажахы дээрэ 3 мянга гаран басагад, хүбүүд хүдэлжэ байна. Комсомол залуушуулай 400 коллективүүд эмхидхэгдэнхэй.

Манай ороной залуушуул ажалай ямаршье газарта хүдэлхэдөө эдэбхи үүсхэлтэйгээр, оюун бодолтойгоор ажалладаг. Тиихэ зуураа дээдэ болон тусхай дунда һургуулинуудта хүдэлмэриһөө таһарангүй һуража байдаг. Номтой ханилха гээшэ мүнөө үеын басагад, хүбүүдэй ёһо заншалынь болонхой бшуу. Юрэдөө, ямар нэгэн һуралсалда хабаадаагүй залуу хүниие мүнөө олохонь бэрхэтэй.

Совет гүрэн һурагша бүхэндэ 100 гаран түхэриг, техникумэй студентдэ —500, дээдэ һургуулиин студентдэ мянга гаран түхэриг жэлдээ гаргашалдаг. Дээдэ ба дунда тусхай һургуулиин һурагшадта түлөөһэгүй хамтын байра, стипенди үгтэдэг. Тусхай хэрэгсэлнүүдтэй лаборатори, уужам һаруул аудитори, кабинет, уншалгын залнуудаар манай хүбүүд, басагад түгэс хангагданхай.

Буряадай республикын 4 дээдэ һургуули, 20 гаран техникум, училищинуудта ерээдүйн 30 мянганһаа үлүү мэргэжэлтэд һуралсана.

Техническэ мэргэжэл, шадабаряа хүгжөөхын, ахамад үетэнэй ажалай ёһо заншал дээрэ хүмүүжэхын тула залуушуул эрхим хүдэлмэришэнэй нэрэ солодо хүртэхын конкурсдо хабаадана.

Энэ конкурс залуушуулые мэргэжэлдээ дуратайгаар хүмүүжүүлхэ, дүршэл шадабариин оньһо аргада һонирхол түрүүлхэ гэһэн гол зорилготой юм. КПСС-эй ЦК-гай октябриин (1968 оной) Пленумэй шиидхэбэринүүдые манай республикын залуушуул ажал хэрэгтээ бэелүүлжэ байнхай. Жэшээлхэдэ, Сэлэнгын аймагай Ноёхоной дунда һургуули дүүргэһэн хүбүүд, басагадай түрэл колхоздоо үлэхэ гэһэн хүсэлыень ВЛКСМ-эй обкомой бюро һаяхан һайшаагаа. Мүн республикын бусад һургуули дүүргэгшэд ноёхонойхидые дэмжэһэн байна.

Совет залуушуул 130 хари гүрэнэй залуушуулай ба студентнүүдэй 1300 организацитай холбоо барисаа ябуулдаг. Гансал үнгэрэгшэ жэлэй туршада аяншалагшадай 2 мянган бүлэг 50 шахуу гүрэнүүдээр аяншалһан. Мүн бусад гүрэнүүдэй хүбүүд, басагад «Спутник» гэ[…] хоорондын залуушуулай а[…] бюрогой уряагаар Советкэ […] үргэлжэ ерэдэг. Хани нүх[…] дели, фестиваль, ниитын […] асуудалнуудаар үнгэргэгд[…] хоорондын семинарнууд сов[…] шуулай дунда мэдээжэ […] Финляндиин залуушуултай […] рисааций недели ходо үнг[…] байдаг. 1968 оной июнь[…] иимэ недели чех залуушу[…] гэргэгдөө һэн. Һаяхан Таш[…] тодо совет ба монгол зал[…] хоёрдохи фестиваль үнгэрө[…] хы уулзалга, недели, фести[…] та манай артистнар, спор[…] комсомолой эдэбхитэд хаба[…] юм.

Совет залуушуулай ин[…] нальна хани барисаан, соц[…] рэнүүдэй залуушуулай ор[…] нуудта талархалга хадаа […] рондын байдал тогтонижо[…] найрамдал бэхижүүлхэ, […] сүлөөгэй түлөө тэмсэл үрг[…] рэгтэ шухала нүлөө үзүүл[…] ниитын физкультурна х[…] ба спортын хүгжэлтэдэ ком[…] лодоо түрүү һүүрида ябаа. […] рюусалгатай мүрысөөнүү[…] оронойнгоо туг батаар үрг[…] даг дэлхэй дээрэ суурхаһа[…] сменүүд СССР-тэ олон. […] ряадтаньe спортдо дуратай[…] томшогүй олон юм.

Ниитын физкультурна х[…] хүгжэлын асуудалнуудые […] шухала асуудалнуудай ни[…] саашадаашье тоолохонь д[…]

Владимир Ильич Ленин[…] һөөр 100 жэлэй ойдо бэлэд[…] дэ совет залуушуулай һайн[…] шье ехэ удха шанартай б[…]

Комсомолшууд хаа-хаана[…] шэлүүлэгдэһэн социалис […] дые абаһа. Совет оронoй за[…] манай республикын хүбүү[…] В. И. Ленинэй партиин […] дэмжэжэ совет арадай […] манлайда ябалсана.

М. МАХ[…]
ВЛКСМ-эй о[…]
секр[…]

ЗУРГААДАХИ ХЭШЭЭЛ

ХОНИД БЭЛШЭХЭДЭЭЛ ТЭБЭЭРХЭ

БУРЯАДАЙ АССР-эй колхоз, совхозуудта хони олоор үсхэбэрилхэ тухай РСФСР-эй Министрнүүдэй Соведэй тогтоолдо харюу болгон, республикымнай хонишод 1975 ондо мүнөө үеынхиһөө 1,7 дахин ехэ хонинной мяха абадаг болохо, хонин һүрэгөө эрид олошоруулха зорилго урдаа табинхай. Энэ талаар Сэлэнгын аймагай Ленинэй нэрэмжэтэ колхозой малшадай хэжэ байһан ажал һайшаалтай байна.

Мяха ехээр абадаг болохын тула адууһа малайнгаа тоо толгойе олошоруулха, ашаг шэмыень эрид дээшэлүүлхэ, али бүхы малаа элдэб янзын тэжээлээр бүрин хангаха шухала гэжэ сэлэнгынхидэй социалис уялга соо онсо тэмдэглэгдэнэ. Эгээл тиимэһээ хонин һүрэгэйнгөө ашаг олзо эрид дээшэлүүлхын тула, нэн түрүүн хонидоо бэлшээн таргалуулха шухала болоно. Юундэб гэхэдэ, республикымнай эрхэ байдалда хонин һүрэгнай гансал бэлшээриин үедэ тобиржон таргалдаг гээшэ.

Хонид гээшэмнай хибэдэһээ һайнаар хибэхэһээ гадна, бүхы ургамалнуудые хоол болгодог амитан юм. Эрдэмтэ Лоозын шэнжэлжэ үзэһэнэй ёһоор, долоон хоногой турша соо хонинной 100 килограмм амидын шэгнүүр бүхэндэ 16 килограмм хуурай бодос болбосордог. Харин үхэрэйхидэ — 12,5 килограмм. Хонидой үхэрһөө һураггүй ехэ бүдүүн тэжээл хоол болгожо шадаха байһан тухайе энэ жэшээ харуулна.

Үхэрэй аманда орохоор бэшэ богонихон ногоо, һалхинда унаһан элдэб сэсэгэй набшаһа намаа түүн эдижэ шададаг энэ мал бэлшээридэл бэлээр тэбээрдэг. Эрдэмтэдэй шэнжэлжэ үзэһэнэй ёһоор, бэлшээри дээгүүр ургадаг 600 янзын элдэб ургамалнуудай оройдоол 56-ень үхэрэй эдижэ шададаг һаа, хонин аяар 570-ень хоол болгодог байна. Хонин бүхы буртаг үбһэ ногоо эдинэ. Сарбан гэжэ гашуун үрмэдэһэ хонин ехэ дуратайгаар эдидэг. Энэ ургамал хонидто үбэлэй сагта эдюулхэдэ угаа һайн гэжэ эрдэмтэд тэмдэглэдэг.

ГАДНА хонид хада хабсагайн оройгоор бэлшэхэ ехэ дуратай. Юундэб гэхэдэ, хадаар ургадаг ая ганга хонидой ехэ һайн хоол юм. Глюкозид, эфирэй тоһон, витамин С гэхэ мэтэ ехэ һайн бодосууд энэ ургамалда бии юм гэжэ профессор М. Д. Машковский тэмдэглэнэ (медгиз 1954 он). Үшөр тиимэһээ, хонин ажалаа хүгжөөхэ түсэбэй табигдажа байха үедэ ая гангаар, сарбанаар элбэг бэлшээрииe хахалангүй, харин үтэгжүүлэн һайжаруулхаар хараалаа һаа һайн байгаа гэжэ һанагдана.

Элдэб ургамалые хоол болгожо шададаг шүдэ һайнтай эдэ амитадые зунай бэлшээриин үедэ һайса таргалуулжа абаха хэрэгтэй. Эхэ хонидые искусственна аргаар урэжүүлхэ саг үдэр ерэхэ бүри дүтэлнэ. Хурьгадаа эхэһээнь саг соонь илгаадүй байһан хонишод богонихон бэлзэртэ эхэ хонидоо тобиржоон таргалуулжа шадахагүй. Тиимэһээ хонидой нооһо хайшалха саг хүлеэжэ байнгүй, хурьгадаа эхэһээнь амяарлан адуулха тон шухала.

Үбэлдөө тэжээлээр дүталдадаг олонхи ажахынуудта хонин һүрэг зун бэлшээхэдээл тэбээрдэг. Гэбэшье республикымнай колхоз, совхозуудай хонишод бэлшээри хүсэд һайнаар хэрэглэжэ шаданагүй. Энэ шалтагаанһаа боложо, гүрэндэ тушаагдадаг хонинной мяханай шанар жэл бүри доошоо ороно. Хэрбээ республикын ажахынуудай 1965 ондо гүрэндэ тушааһан хонидой 40 процентнь туранхай байһан һаа, нёдондо тэрэнэй тоо 50 процентдэ хүрөө.

ГЭХЭТЭЙ хамта хүршэ областьнуудаймнай хонишод гүрэндэ тушааха малаа июль — сентябрь һаранuудта заатагүй һайса бэлшээн таргалуулдаг заншалтай. Жэшээнь, нёдондо Шэтын областиин ажахынуудай Борзын мяханай комбинадта тушаагдахаар хараалагдаад, харгыдаа бэлшээн таргалуулагдаһан 195 мянган хонид шэгнүүрээ 8010 центнерээр нэмээгээ гэхэ гү, али хонин бүхэн сүүдхын 131 граммаар таргалһан байна. Бэлэдхэлэй пунктда туугдаһан эдэ мал 137 километр зайе 30—31 үдэрэй турша соо дабажа гараһан юм.

Тэрэ жэлэй июлиин 2-то Поповой бригада 1963 хони бэлэдхэлэй пункт тээшэ туужа гараһан юм. Нютагһаа гарахадаа хонидойнь 762-ынь тарган, 1161-нь дундуур тарган, 40-нь туранхай байгаа. Харин харгыдаа бэлшээн таргалуулаад, августын 1-дэ Борзын мясокомбинадта эдэ малаа тушаахадань 1030-нь тарган, 933-нь дундуур тарган гэһэн сэгнэлтэтэйгээр абтаа. Тиигэжэ эдэ хонишод хонин бүриингөө шэгнүүр сүүдхын 217 граммаар нэмээжэ, бүхы хонидойнгоо шэгнүүр 159 центнерээр ехэ болгожо шадаа.

Мүнөө, тарялангай газарай ургэдхэгдэжэ байха үедэ, загуун болгожо хубаарилагдаад, һайжаруулагдаһан бэлшээридэ хонин һүрэгөө адуулхада булюу гэжэ түрүү дүй дүршэл гэршэлнэ. Иимэ загуунай ехэ баганьхонидой тооһоо, бэлшээриин ургасаһаа дулыдадаг.

Профессор А. В. Модяновай шэнжэлһэнэй ёһоор, 50 килограмм шэгнүүртэй эхэ хониндо сүүдхэ бүри 1,55 килограмм тэжээлэй единицэ, 117 грамм болбосордог протеин хэрэгтэй. Хэрбээ доболиг газарай 1 килограмм ногооной дунда зэргээр 0,18—0,25 тухай тэжээлэй единицэтэй, 17—25 грамм болбосордог протеинтэй һаань, нэгэ хонин сүүдхэ бүри 6—8 килограмм иимэ ногоо эдихэ баатай болоно. 30 килограмм шэгнүүртэй хурьган сүүдхэ соо 4,5—5,5 килограмм ногоо эдихэ зэргэтэй.

Хүдөө ажахын эрдэмэй доктор И. В. Ларинай дурадхаһанай ёһоор, 600 эхэ хонитой нэгэ отарада хэды шэнээн загууигтай бэлшээри хэрэгтэйб гэжэ доро хэблэгдэһэн таблица харуулна:

Бэлшээриин шэнжэ	Гектар бүриин ургаса	Хэды үдэр адуулагдахань	Загуунай тоо	Загуунай ехэ баганьгектараар
Хүбшэлиг	8—20	130	14	8—18
Ой, модотой талын	6—15	160	16	11—28
Тала	4—10	200	24	11—35
Элһэлиг тала	3—8	250	30	17—47
Олон жэлэй ургамал таригдаһан	20—40	160	—	4,2—8,5

Иимэ бэлшээриин нэгэ загуунда зургаан зуугаад хонин 6—7 хоногһоо удаан бэлшээгдэхэ ёһогүй. Жэшээнь, Тульска областиин «Октябрьский» совхозой Е. Н. Евдокимов, Н. Н. Чуев болон бусад хонишод бэлшээрээ 5—6 гектараар хубаарилаад, загуун бүхэндэнь 2—3 үдэр соо хонидоо адуулна. Иимэ хэдэн бэлшээридэ хонидоо манаһаар ябатарнь, түрүүшынь загуун һайжаржа, мал дахин бэлшээхээр болоно.

Бэлшээриһээ, гадна уһан, дабһан гэхэ мэтэ зүйлнүүд бэлшээриин үедэ хонидто ехэхэн нүлөөлдэг. Үглөөгүүр, тиигээд үдэһөө хойшо 3—4 часаар хонидые уһалхада һайн. Ооһото болон бобово ургамалнуудтай бэлшээридэ ябаһан хонидые уһалжа болохогүй. Тиимэһээ таримал бэлшээридэ ябаһан мал үглөөгүүр эртэ уһалхада һайн. Брекедүүд болгоһон дабһа хонидто дуран соонь долёолгохо хэрэгтэй. Зунай халуунда һэбшээтэй доболиг газарта хонидоо адуулхада һайн юм. Үта туруутай хонид бэлшээри хүсэд хэрэглэжэ шададаггүй. Тиимэһээ хонинной туруу тусхай хайшаар тайраха шухала.

Шадалаар муу хонидоо һүрэгһөөнь илгажа, һайн бэлшээридэ ябуулхаһаа гадна тобиржон таргалтарынь таряа талханай зүйл эдюулжэ байдаг юм. Туранхай хонидойнгоо шадал һайнтай боложо, һүрэгһөө гээгдэхээ болиходонь лэ, бүхы хонидоо нэгэ доронь адуулдаг. Хонидоо заатагүй гараан бэлшээхэ хэрэгтэй. Арба хорёороо бүлэг бүлэг болоод бэлшэһэн хонин һүрэг таргаласатай юм. Зунай халуунда хонидоо һалхи өөдэ бэлшээхэдэ һайн байдаг.

Эдэ бүгэдые һайса мэдэдэг ахалагша хонишод мал адуулхадаа дүй дүршэлөөр түлюур зондо хонидоо орхёод, өөһэдөө ондоо ажал хэдэггүй.

Зунай бэлшээрииe хүсэд хэрэглэжэ шадаһан хонишод ехэ нооһо хайшалдаг, хонин һүрэгөө тобиржоон таргалуулдаг юм. Шүлбы ногооной бултайжа байһан үдэрнүүдһээ эхилжэ, ногооной хагдартар хонидоо таргалуулхые оролдоһон лэ малшад абаһан уялгаяа дүүргэхэ. Үшөр тиимэһээ бэлшээриин хаһа хадаа ахалагша хонишодто мүн лэ харюусалга ехэтэй үе болоно.

В. И. Ленинэй түрэһөөр 100 жэлэй ойе нэрэтэй түрэтэйгөөр угтахын түлөө, хонинной нооһо болон мяха абалгаар республикаяа Сибириин ехэ бааза болгохо хүсэлэнтэй Буряадаймнай хонишод зунайнгаа бэлшээри хүсэд һайнаар хэрэглэжэ шадаха бэзэ гэжэ найдагдана.

Д. ДАШИЕВ.
хүдөө ажахын туршалгын станциин научна хүдэлмэрилэгшэ.

Партийна хронико

ТЭЖЭЭЛ БЭЛЭДХЭЛ ГОЛ ХЭРЭГ

ЗАКАМЕНСК. Аймагай колхоз, совхозууд үбһэ хуряалгада яһала бэлэдхэл хэжэ, сүлөөгүй үетэй байна. Энэ ган гасуур жэлдэ һогооборишье ногоо орхингүй хуу сабшажа абаха гэһэн онсо зорилго табигдана. Хүдөө ажахын үйлэдбэридэхи энэ шухала хүдэлмэриин бэлэдхэлдэ, тэрэниие эмхитэйгээр үнгэргэхэ асуудалда зорюулһан коммунистнуудай хамтын суглаан «Красный Октябрь» колхоздо болобо.

Үбһэ хуряалгын бэлэдхэлэй ябасые хаража үзэхэ зуураа, үбһэшэдэй социалис мүрысөөнэй дүрим, ажалай нэмэлтэ түлөөһэнэй гурим эндэ баталагдаба. Энэ жэлэй үбһэ хуряалгын хүдэлмэриие звеногой гуримаар эмхидхэхэ гэжэ шиидхэбэри абтаа.

М. ГОНЧИКОВ.

«Агитатор» журналай 1969 оной 10-дахи номерһоо абтаба.

◆ Манай промышленностьда хүдэлдэг хүнүүдэй 49,7 процентнь залуушуул, барилгада—56,5, транспортда—41 процент, мүн хүдөө ажахын ажалшадай 40 процентнь—залуу хүбүүд, басагад.

◆ Залуушуулай хүсөөр 18 мянган томо предприяти баригдаа, гансал Сибирь ба Алас-Дурнада 22 город, городой түхэлтэй 140 тосхон бодхоогдоһон байна.

◆ Һүүлэй арбан хоёр жэлэй туршада 1 миллион 800 мянган хүбүүд, басагад комсомолой путёвкоор шэнэ барилгада хабаадаа.

ТОО, БАРИМТАНУУ[…]

◆ Жэл бүри 33 миллион залуушуул комсомолдо абтана. 300 мянган эрхим түрүү комсомолшууд жэл бүхэндэ КПСС-эй гэшүүн болодог юм.

◆ Зуу гаран элдэб яһатанай 24 миллион хүбүүд, басагад—комсомолшууд.

◆ Комсомол 160 газетэ, 636 журнал хэблэдэг. Энэнь дэлхэйн залуушуулай эгээн ехэ трибуна болоно. Жэл бүри 40 миллион хэһэг ном комсомолой хэблэлээр гаргагдадаг.

◆ 1969 оной март һарада нютагай Соведүүдэй депутадуудаар 264 мянган комсомолшууд һунгагдаа. СССР-эй Верховно Соведтэ залуу үетэнэй 182 түлөөлэгшэд һунгагданхай.

◆ 2 миллионһоо үлүү студентнэр ниитын эрдэмэй хүдэлмэриин бүхэсоюзна конкурсдо хабаадаа.

◆ Дээдэ ба дунда тусхай һургуулинуудта 1968 ондо 2,2 миллион хүбүүд, басагад абтаһан, тэдэнэйнь 900 мянганиинь—дээдэ һургуулида, 1,3 миллион—техникумүүдтэ.

◆ 1968 ондо 4,4 миллион хүн найман жэлэй һургуули, 2,5 миллион залуушуул дунда һургуули дүүргэһэн байна.

◆ Эсэгэ оронoо хамгаалгын агууехэ дайнда баатаршалга харуулһан 3,5 миллион комсомолшууд СССР-эй орден, медальнуудаар шагнагданхай. 7 мянган комсомолшууд Советскэ Союзай Геройн нэрэ […] хүртэнхэй, эдэнэй 60-ни[…] нэрэ зэргэдэ хоёр дахи[…] һэн.

◆ Орноймнай дээд[…] гуули, техникумүүдтэ 8[…] лион хүн һуралсадаг. […] 1914 оной хаанта Росси[…] жэшээбэл 49 дахин ол[…] но.

◆ 39[…] мянган инже[…] ма[…]ган рач, багшанар-[…] молшууд. Багша, врач, […] бүхэнэй хоёрдохинь—3[…] гүйсөөдүй мэргэжэлтэ.

◆ 2,5 миллион хүбү[…] сагад солой университ[…] ралсадаг 12 миллионһ[…] залуушуул уран һайхан[…] гэмэй кружогуудта хаба[…]

ТҮРЭЛ ОРОН доторнай

Грузиин ССР. Казретула мүрэнэй хабшал соо барит, зэд, туулгаа, цинк, алтан болон мүнгэнэй ехэ хэбтэшэ олдоо. Мүнөө эндэ шанаржуулгын тон ехэ комбинат баригдажа байна. Энэ предприятиин түрүүшын ээлжээн 1972 ондо ашаглалгада үгтэхэ. Мүнөө барилга дээрэ хүсэтэ техникэ асаргданхай.

ЗУРАГ ДЭЭРЭ: шэнэ карьер дээрэ.

ТАСС-ай фото.

ДАРААНДА ХЭБТЭҺЭН БАЯЛИГУУ[…]

Баруун Сибириин геологическа Управлениин руда бэдэрэгшэд 400 мянган дүрбэлжэн километр хабтагай ехэ газар дээрэ шэнжэлгэ хэнэ. Тэдэнэр мүнөө бэдэрэлгын шэнэ сезондо эхилэн оробо. Кузбассай ба Алтайн аяар холын газар руу 150 геологическа ба геофизическэ партинуудые самолёдоор, вертолёдоор, вездеходоор абаашаһан байха юм. Тэдэнэр хада уула газарта дараанда хэбтэһэн үнэтэ баялигуудые саашадаа бэдэржэ олохо ажалаа хэнэ байна.

Бүри 1721 ондо хасаг хүнэй хүбүүн Михайло Волков гэгшэ Томь мүрэнэй эрье дээрэ «шатанхай хада» анхан хараһан байгаа. Тиихэдээ тэрэ хүн Сибирь ориндо эгээн хүсэн түгэлдэр индустри байгуулха эхи татааб гэжэ сэдьхээгүй байшоо. Кузбассай, Алтайн ба Красноярска хизаарнуудай карта харахада, тиимэ гэшэгүй олон тэбхэнүүд, түхэреэн ба гурбалжан хушуута тэмдэгүүд табяатай байха юм. Энэмнай дараанда хэбтэһэн баялигуудые зааһан тэмдэгүүд болоно ха юм.

Дэлхэй байгаали гээшэ Сибирь орониие шулуу нүүрһэнэй талаар хэшэг ехэтэй болгоһон байгаа. Эндэ оронoймнай бүхы нүүрһэнэй нөөсын 90 шахуу процентнь байдаг юм. Тиихэдээ «галта шулуунай» газар дээрээ шахуу хэбтэдэг байһан хадань, тэрэниие миил сэхэ дээрэһээнь малтаад абажа болохо арга бии.

Бүри һаяхан Прокопьевск хотодо лүтэхэнэ шулуу нүүрһэнэй хэбтэшэ олдоо һэн. Тэндэ 18—20 миллион тонно шулуу нүүрһэ малтажа абаха уурхай баригдаха гэжэ һанаашалагдана. Баһа һүүлэй үедэ олдоһон Караканай, Уропскын нүүрһэнэй уурхайнууд мүн лэ тэды шэнээн түлишэ үгэжэ шадаха болоно.

Тиихэдэ хүрин үнгэтэ нүүрһэн Итат гэжэ газартал олдобо. Бүхы ноосэнь 250 гаран миллиард тонно болохо гэжэ багсаагдана. Тэндэ хэдэн олон тепловой электростанцинуудые барибал ашагтай һайн байха гэжэ мэргэжэлтэд тоолоно.

Сибириин газар нютаг түмэрэй рудагаар хомор гэжэ бүри һая болотор тоолодог байһан юм. Теэд геологууд энээниие буруу гэжэ элирхэйлһэн байна. Тиихэдээ Сибириин металлургиин гигантнууд — Кузнецкын комбинат ба Баруун Сибириин завод ондоо тээһээ руда асархаяа ойрын жэлнүүдтэ болихо юм гэжэ тухайлна. Мүнөө арбан табан ондо ондоо газарта олдоод байһан рудагай нөөсэ (хыдөө 2[…] һаа үлүү тонно болохо […] Энэ хадаа ои[…] дотороо[…]гүй руда болохо байна.

...Мүнөө Баруун Сиби[…] логууд аяид гаранхай. […] дараанда хэтэһэн ш[…] баялигуудые бэдэржэ о[…] та дээрэ тэмдэг табина. […] даа үзэгдөөгүй һайн […] мүнгэнэй үһн, суранза[…] рит, марганца руда, […] хэрэгсэлнүүд болохо ба[…] руун Сибириин геологу[…] һарын саа[…] «Мухин[…] шэнэ мин[…] бэдэржэ[…] байгаа. Тэрэниие Сиби[…] униинэй геол[…] Алексе[…] гэгшын хүн[…]лэлдэ тии[…] лэһэн байгаа.

Ю. ХР[…]
ТАСС-ай[…]
г. Новокузнецк.

ЯМАР НҮХЭРБШИ?

...бадахи классайхид хэшээ... һүүлээр үлөөд, комсо... суглаа дахин үнгэргэбэ. ...у тээһээ хэниешье уряа... 28 һурагшад, 29-дэхинь ...айнь хүтэлбэрилэгшэ. Нэ... ...рып турша соо аяар гурба... суглаагаа хэжэ байна. ...ойлгосогүй юумэнинь гэ... суглаан дээрэ табигдаһан ...алынь оройдоо нэгэн; тү... үнгэргэһэн суглаануудай... аб адли. Д. Аюрай хэ... яахадаа нэгэл хүбүүн нимэ ...дахин шүүмжэлэгдэхэ бо... Тоомоо таһардаг, багша... үгэ дууладаггүй, һургуу... журам эбдэдэг нэгэн бай...

...яарагты! Нэн түрүүн, Аюр ...класс соогоо эгээл һайн ...мтай, хэшээлнүүдтээ ха... ...тайгаар бэлдэдэг хүбүүн. ...табые оройдоо шашахэ... ямаршье асуудалда тоб ...харюу үгэхэ. Һуралсал... ...айша хэрэгээр хандадаг. ...шье томоотой һаа, хаа-яа ...ахи классай һурагшадтал ...уруугаа хараад абадаг, ур... партын саана һууһан баса... гэзэгэ задалжархидаг за... хүбүүдые зандараад абадаг ...үн ха юм. Комсомолец, һур... ...инигаа ханын газетын ре... ...р. Теэд яахадаа энэ хүбүүе ...ынь аяар гурбадахяа ...жэлхэ баатай болобоб?

...р һургуулидаа ямаршье ...хээгүй. Зүгөөр үдэшэндөө ...у ябахыень нэгэтэ бэшэ ...ынь, нютагаархинкинь ха... ...байна. Тээсгэн кинодо ...гайхан ерээд, сугтаа һура... ...нүхэроо шаажархёо. Һая бо... тэрэнь хүхэ бала нюдэтэй бшуу. Ямар шалтагаан... боложо. Аюр архи удаг ...об гэжэ классаархиниинь ...атаяа хамта элирүүлхые ...д оролдоо. Ехэ город бэ... ...а юм даа. Хэн хаана ошо... ...хэнтэй холбоорилдоноб гэ... ...у шахуу мэдэгдээд байдаг .... Тиимэһээ Аюрые хэн... архи ууя гэжэ баадхаагүй, ...гээ мүнгэ үбэршэлөөд, ...архи худалдажа абадаг ...ниинь эли болоо. 10 хоно... ...рда үнгэргэгдэһэн суглаан ...Аюр хожом архида дү... ...шьегүйб гэжэ нүхэдэйнгөө ...тангарнглаа һэн. «Архи ...хадам, комсомолһоо, һур... ...һаа гаргаарайгты»,—гэжэ ...ыень нүхэдынь мартаха...

...жадэр Аюр баһа архиин ...угаар колхозой трактори... ...сохижорхёо. Харин үглөө... ...нь һургуулидаа ерээгүй, ...хэбтээ. Тиимэһээ мүнөө ...суглархa баатай болоо ха...

...хэдынь, һурагшаньшье үгэ ...й партын саана һууна. ...тээ урда, столой саана... ...агүй, хүл дээрээ зогсоно. ...и тэрэ хүн Аюрта үһэрэз... ...гы. Аюр хажуудань ерэжэ, ...нһээ тамхи эрихэдэнь: ...гуулиин хүбүүн аад, юундэ ...тамхинда аһалдаабши?» ...э. Тиихэдэнь Аюр... ай ха... ...аа! Эшхэбтэр гээшэнь, нү... ...нгөө этигэл, өөрынгөө һэш... ...ухай огто таһа мартаһа... ...эшхэбтэр!

...жэл сугтаа һураһан нүхэ... Хүлдэ орохоһоо хойшо ...элдэжэ наадаад, бүдүүн ...хүнүүд болотороо сугтаа ...н хүбүүд. Басагад. Бэе ...юугээшье нюудаггүй зан... Гансал басагадынь хүбүү... ...ээ ондоо классай басата... ...үдэшэндөө гэртэнь хүргэ... ..., тон дурагүй байдаг. ...шье ойлгосотой—бүхы на... ...огоо сугтаа ябаха шэнгеэр ...дээрэ тэдэнэр һанана ха...

...хэдынь хойно хойноһоо ...ю, ямар бэ даа ушаргүй ...эмэ хэһэн шэнгеэр үгэ хэ... ...Аюрые шүүмжэлнэгүй ...үн һайса шүүмжэлээ һэн ...—шаналнa. Анханһаа хой... ...8 пионернүүд, һүүлээрнь ...омолшууд нэгэ класста һу... ...ябаһан аад, мүнөө 27 бо... ...ь гээшэ гү? Нэгэ нүхэ... ...хубхай хооһон үгэнүүдһээ

бэшэ, юумэгүй байба. Хэн зэмэтэйб?

— Би. Минии гэм. Намайе хэһээхэ хэрэгтэй...— хүн бүхэн бодожо, өөрыгөө зэмэлнэ.

Теэд Аюр абяагүй байнал!

Суглаан дүүрээ. Аюрые хэншье зэмэлээгүй, дуугарыш гэжэ баалаагүй. Сүүмхэнүүд соогоо номуудаа суглуулаад, хойно хойноһоо һубарилдан, гаража ошоо.

Хахад час тухай болоод, һурагшын классайнгаа үүдэ татахадань, Аюр хооһон класс соогоо шуухирса уйлажа байгаа.

...Энэ класс 28 хүн зандаа һургууляа дүүргээ һэн.

Нүхэр. Ехэ гүнзэгы удхатай, юунһээшье һайн үгэ ха.

«Нүхэдгүй хүн—хүн бэшэ» гэжэ хэлсэгшэ. Энэшье тон зүб. Ори гансаараа ябаһан хүн дэлхэй дээрэ олдохо гү? Хүниие «хүнһөө амяарлаха» гээшэ ямаршье бэрхэшээлһээ хүндэ хэһээлтэ. Максим Горькиин «Изергиль хүгшэн» гэжэ рассказ соохи үльгэрые һанана ёһотойт. Тэндэ сэсэн хүнүүд дээрэлхүү, нэгэшье хүниие хүн гэжэ тоодоггүй Ларрые иигэжэ хэһээнэ һэн гүбэ.

Холуур, ойгуур элдэб хүнүүд ори гансаараа аяншалга хэдэг, эндэ-тэндэ гансаарханаа хүдэлдэгшье гээшэ. Теэд тэрэмнай тад ондоо «амяарлалга» ха юм. Үнэн сэхэ, хэзээдэшье мартахагүй, ямаршье бэрхэшээлдэ ороходонь орхихогүй нүхэдынь сэдьхэл зүрхэндэнь ябана ха юм!

Зарим хүнүүд олон зоной дунда ажаһуугаад, «гансаарданабди» гэлдэдэг. «Би мүртэй нүхэдгүйб» гэжэ хэлэхынгээ урда, өөрынгөө урда нэгэл асуудал табихаяа мартадаг гэжэ хэлэхэ байнаб. Таниха танихашьегүй, дүтын холыншье хүнүүдые шүүмжэлхын урда «би өөроо ямар хүнбиб. һайн нүхэр гээшэ гүб» гэжэ бодомжолхоёо огто таһа мартана ха юмбибди. Шүүмжэлэл хэрэгтэй, нүхэр ёһоор хэлэһэн шүүмжэлэлые хүн ойлгодог. Гансаташье бэшэ һаа, һүүлэй һүүлдэ заатагүй ойлгохо байха.

Би хэдэн жэлэй урда тээ институтда һуража ябахадаа, Маша гэжэ нэрэтэй нүхэр басагатай һэм. Шогтой зугаатай, хүн бүхэчтэй үгээ ойлголсожо хөөрэлдэдэг энэ басагантай тэрэ үедэ ехэ үелдэг һэмди. Нэгэтэ манай байрада Машын үнинэй танил байһан басаган ерэбэ. Маша баярлахыса баярлажа, «хөөрхэймни, хүндэтэмни» гэжэ байжа хөөрэлдөөд, ходо уулзажа байхаар хэлсээд, тэрэнээ үдэшөө һэн. Һүүлээрнь орожо ерэмсээрээ: «Аа, хаял даа, оромтой амитан бэшэ. Гэнтэ хаанаһаа намайе олоод, эндэ ерэбэ гээшэб?—гэхэдэнь, минии зосоо заригад гээ бэлэй. Теэд юундэ нюуртань яаха аргагүйгөөр нялтагашаа һэм?

Би тиихэдэ Машада юушье хэлээгүйб, гансал манай нүхэсэл тэрэ гэһэнһээ хойшо оройдоо һалашоо һэн. Буруу ябадал гаргаа хаб гэжэ заримдаа һанагшаб. Машые сэб сэхээр тиихэдэ шүүмжэлһэн байгаа һаа, мүнөөшье таһаршагүй нүхэд зандаа ябаха байгаа азламди.

Хүндэ хүшэр байдалда ороод байхада, үнэн сэхэ нүхэд илгаржа гарадаг. Иигэжэ хэлэхэдээ, үшөө нэгэ ушар тухай һануулха дуран хүрэнэ.

Һаял дунда һургуули дүүргээд ябаһан Бадма Сэсэгма хоёр найман жэлэй урда тээ ехэ һайнаар үелжэ ябаа. Нэгэ газарта хамта хүдэлдэг һэн тула, бэе бэедээ туһалдаг, кино, нааданда ходо сугтаа ошодог, хоюулан концертдэ хабаададаг һэн. Теэд нэгэтэ Бадма мотоциклаар гүйлгэжэ ябатараа, ехээр унаад гэмтэшоо. Тиихэдэл Сэсэгма хэзээдэшье орхихогүй, урбахагүй нүхэр байһанаа харуулаа һэн. Больницадань ошоод, ото харууһалалсаа. Эдэгэтэрнь, нэгэ алхам холо ошонгүй, хажуудань байгаа бэлэй. Мүнөө эдэ хоёр (нэрэнүүдыень би һэлгээб) зол жаргалтай айлайхи болонхой, нютагтаа ажаһуудаг.

Иимэ жэшээнүүдые харуулха болоо һаа, тоо томшогүй олон.

Орон дэлхэйе хүн шэмэглэдэг. Хүн, тэрэнэй үнэн сэхэ нүхэд. Нүхэрэй нэрэ зүүжэ ябаха гээшэ хэды харюусалгатайб, хэды һайхан бэ!

С. СУЛЬТИМОВА,
манай корр.

ЭГЭЭЛ ХАРЮУСАЛГАТАЙ ҮЕ

Аадарай орохын урда тээ байгаали ехэл һэжэглэмэ аалин намдуу болоодхидог. Зүгөөр баглагар хара үүлэнүүдэй хөөрсэгэнэлдэхэ бүри тунгалаг агаар шиит нойтоор нэбтэржэ эхилэгшэ. Зүүн-урда зүгһөө сухалтай һалхин һэб-һаб үлеэхэ. Тиин байтараа хүйтэн томо. дуһалнуудшье гэрэй түмэр оройе туснюс тоншосогоотоод, уданшьегүй хүнэгөөр адхаһандал шааяшаха даа...

Буряадай хүдөө ажахын институдай ветеринарна клиникэ соогуур алхалалдажа ябахадаа, аадар бороогой урдахи үе һанаандамнай ороодхибо. Мүнөө дээрээ хон-жэн байһан аудиторинууд мэнэ-мэнэ хүүеншэхээ байна ха юм.

Нэгэ үүдэ татахадамнай, арба гаран хүбүүд, басагад толгойгоо үргэхэ сүлөөгүй номоо үзэжэ һуубад. Һэнгэргүйгөөр үүдэ татаһан бидэнэрые хэниинышьеб дураа гутангяар хараадхиба. Барандаа ветеринарна факультедэй табадахи курсын студентнэр. Һаалта хэжэ байһанаа мэдэжэ, түргэхэн гарахадамнай, үшөө нэгэ кабинедэй дэргэдэ арба гаран залуу хүнүүд сугларшанхай, үүдэнэй шэбхын нүхөөр шагаахые оролдожо байбал!

— Байл даа! Би хараһууб,— гэжэ сайбар самсатай хүнүүдэй нүгөөдэдөо дүтэлхэдэнь:

— Хара үтлөөнһөө хойшо шагаахадаа саданагүй аалши? —гэжэрхёод, тэрэнь байраһааше хүдэлжэ үгэнэгүй.

Уданшьегүй тэдэ хүбүүдэй холо боложо үрдеэдүйдэ үүдэн нээгдэжэ, ехэл баяртайгаар миһэрһэн басаган гаража ерэбэ.

— Таба! — энеэһээр, табан хургаяа харуулна. Тамара Кузьминагай баярлаханьшье зүб: табадахи курсын 254-дэхи бүлэгэйхид һүүлшынгээ сессиин шалгалта үгэжэ байна ха юм.

Эндэ байһан студентнэртэй танилсажа хөөрөлдэбэбди.

— Үшөө нэгэ үндэр дабаа гаталха ёһотойбди. Гүрэнэй шалгалта урдамнай үлөөд байна ха юм,—гэжэ Нина Баженова хэлээд, ойро зуура дуутай зогсобо.

— Ой-ёо-ёо! Ехэл харюусалгатай байна даа.

— Тиимэ, тиимэ,—гээд, манай хөөрэлдөө шагнажа байһан Тамара (мэнэ һаяхан «таба» абаад гараа һэн).

— Теэд баһа нэгэ шухалын шухала шалгалта бидэнэрые хүлеэнэ бшуу. Ажал. Манай шэнэ ажал.

Басаганай хэлэтшые зүбшөөн... байлгай аа? Институдаа ...үргөөд залуу мэргэжэлтэд Буряадайнгаа хүдөө нютагуудаар таража, оршойһоо бэялигта тус тустаа ёһотой хубиа оруулалсахал байха. Хажуудамнай һууһан Янгип Ункуеваар һонирхоходомнай, тэрэ хүбүүн эрид шиидэнгеэр тоб байса харюусана:

— Нютагаа ошохоб. Түнхэнөө.

— Бидэшье түрэл нютагаа бусахабди,— гэлдэн, бусад хүбүүд, басагад дарья табилданад.

Хойно хойноһоо һубарилдан, хүбүүд, басагад шалгалта барихаяа оронод. Нюуртань айһан, тэбдэһэнэй тэмдэг үгы: номуудаа һайнаар лэ шудалаа ха. Харин тэндэһээ гарахадаа, ямар бэ даа тон хүндэ ашаагаа орхиһондол, хүлэрһэн магнайгаа аршасатаан, тээ саанахана боложо, һалд байса һуушанад. Шалгалта гээшэмнай, нүхэд, наадаанхай бэшэ ха юм даа. Теэд хэды хүндэ байбашье «таба», «дүрбэ» гэһэн сэгнэлтэнүүдые абаад гарахада, хэды зохид бэ!

Хүдөө ажахын институдай байшан соо хүүеэтэй зандаа. Шалгалта үргэлжэлһөөр.

Д. ДЫЛГЫРОВ.

Ю. ИРДЫНЕЕВ.

ЗАЛУУШУУЛАЙ МАРШ
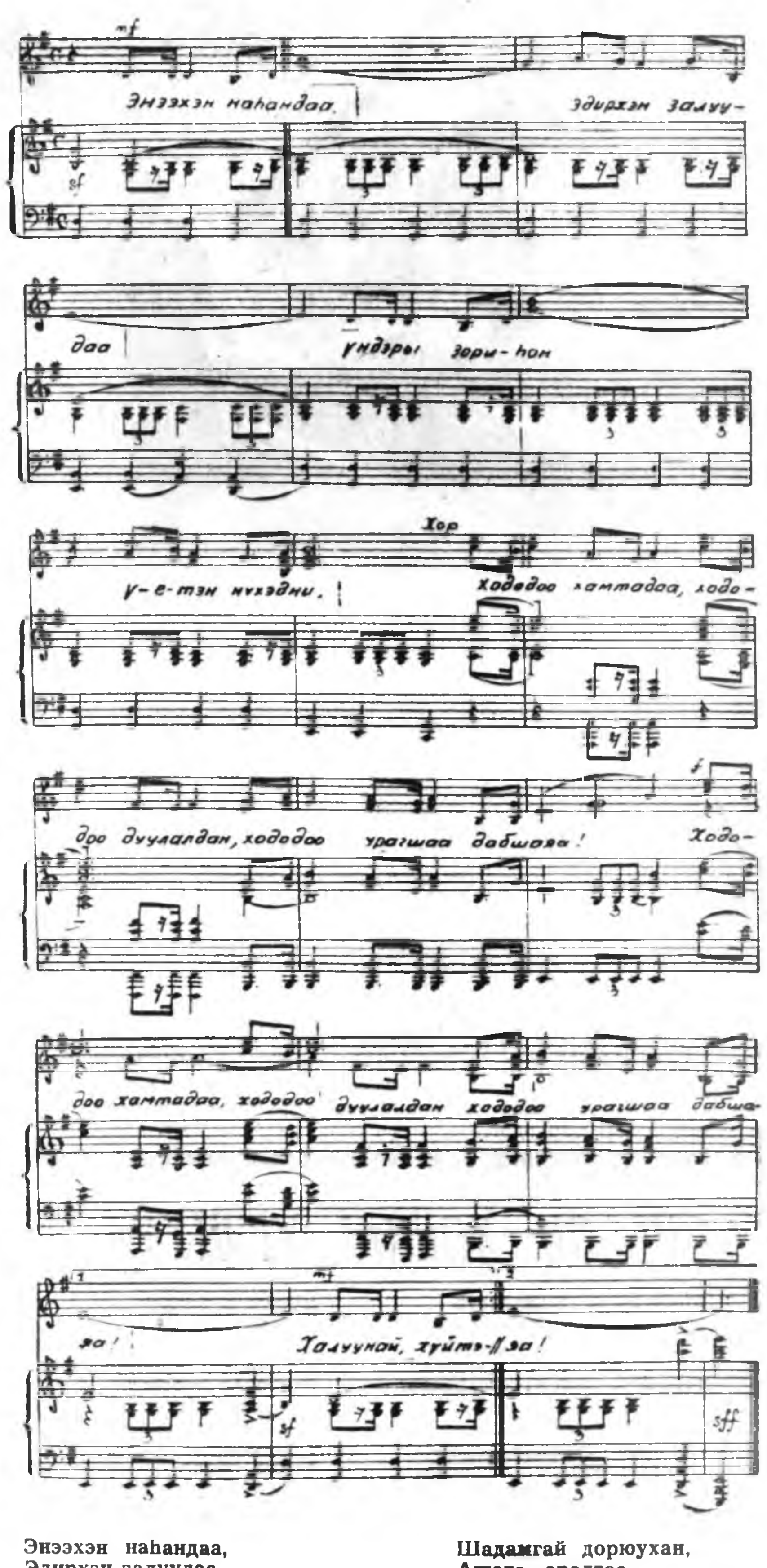
Энээхэн наһандаа,
Эдирхэн залуудаа
Үндэры зориһон
Үетэн нүхэдни,
Ходоодоо хамтадаа,
Ходоодоо дуулалдан,
Ходоодоо урагшаа
дабшаяа!

Халуунай, хүйтэнэй,
Харалган бүрхэгэй
Хүшэрхэн сагые
Хэтэдээ илахаар
Ходоодоо хамтадаа,
Ходоодоо дуулалдан,
Ходоодоо урагшаа
дабшая-а!

Шударгы ажалдаа
Шадамгай дорюухан,
Ашата арадтаа
Амжалтаа зорюулан
Ходоодоо хамтадаа,
Ходоодоо дуулалдан,
Ходоодоо урагшаа
дабшая-а!

Амгалан байдалтай
Аажамхан орондоо
Баяртай хүхюутэй,
Барандаа жаргалтай
Ходоодоо хамтадаа,
Ходоодоо дуулалдан,
Ходоодоо урагшаа
дабшая-а!

Э. ЛАПИНАЙ, фотоэтюд.

МАНАЙ ЗАЛУУШУУЛ ҺУРАНА

Улаан-Үдын дээдэ һургуулинуудта шалгалта түлэг дундаа ябажа байна. Аудиторинуудай үүдэндэ хүбүүд, басагад олоороо сугларанхай, нүхэдэйнгөө хэр харюусаад гарахыень хүлеэжэ ядан зогсонод.

Тиихэдэ хамтын байрануудай таһалгануудай, уншалгын залнууд, библиотекэнүүд, сэсэрлигүүд соо ном бариһан хүбүүд, басагад олон. Тэдэнэр ээлжээтэ шалгалтадаа бэлдэнэ. Үглөөдэр шалгалта.

ХҮГШЭН, ЗАЛУУ ГЭЛТЭГҮЙ

Наяндаа дүтэлһэн үбгэжөөлые хүн «хүндэлдэг» гэжэ дуулахадаа, гайхаха, хайрлахашье байха: «Баарһан даа, амаржа хэбтэхэгүй, юугээшье һалирдаг юм ааб даа...» Теэд амаржа хэбтэхэ гээшэмнай тиимэшье бэлэн бэшэ байшоо. Би пенсидэ гараад, хоёр хоногһоо дээшэ ажалгүй һуужа шадаагүй һэм.

Сасуутантаяа хамта нэгэ бригада эмхидхээд, совхозойнгоо жэжэ-жужа хүдэлмэри бүтээгшэбди: аса, тармуур хэхэ, хүрзэ эшэлхэ гэхэ мэтэ ажал барагдаха һэн гү даа.

Мүнөө би эндэ залуушуул тухай нэгэ хэды үгэ хэлэхэ һанаатайб. Хүдөөгэй ехэнхинь мүнөө город, город гэлдэдэг болошонхой. Хүнгэн ажалда хүдэлөөд, үдэшэ, үглөөндөө сэнгээд ябахада, город гээшэмнай гоёл юм бэшэ гү даа. Би бүхы наһаяа хүдөөдэ үнгэргэһэн тула, энэ тэды юумэ мэдэхэшьегүй байжа болооб.

Теэд хүдөөдэ баһал хүнүүд хэрэгтэй ха юм. Илангаяа залуу хүбүүд, басагадай түрэл нютагтаа үлөөд, ямаршье ажалые голонгүй хүдэлжэ ябахыень харахада урматай даа.

Залуу наһан наада зугаада дуратай. Энэ талыень колхоз, совхозуудай дарганар мартажархихаяа һанадаг. Залуушуулые нютагтань үлөөхэ гээ һаа, юрэдөө зохид ажалһаа гадна, мүн клуб, стадион, элдэб чааданай хэрэгсэлнүүдээр гүйсэд хангаха хэрэгтэй. Хүмүүжүүлгын энэ шухал... хубида анхарлаа хүсэд х... лаагүйһөө журам эбдэх... ралнууд үзэгдэнэ бэшэ ...

Хүгшэн, залуу гэлт... гаа шууджа, залууш... ёһотой хүдэлмэри ... манда бии.

Аюша НОРБОЕВ,
пенсионер
Яруунын аймагай Инсэнгэ нютаг.

КОМСОМОЛШУУД ТУҺАЛНА

Ехэл гандуухан зун болоно даа. Хура бороогой ороогүйһөө газар ехээр хатажа, зарим аймагуудай колхоз, совхозуудта туйлай ехэ хохидол ушаруулна. Газараа таһалгаряагүй уһалжа байха гээшэ мүнөө үень ажахынуудай шухалын шухала зорилго болоод байна ха юм.

Б... ...най аймагай Гааргын совхоздо уһалуурии... системэ яһала олон. Хара-Уһанай у... ...уурии... системэ тэдэнэй эгээн ехэнхинь болодог. Т... заһабарилгадажа дүүрэхэдэ, 3000 га нуга, сабшалангай уһалагдажа байха арга боломжо манда бии болохо. Тиимэһээ Хара-Уһанай уһалууриин системые эдэ үдэр... ...түлөө хүсэ шада... байнхайбди. Энэ хэрэгтэ комсомолшууд ехэ туһа хүргэнэ гэжэ хэлэнэ...

Һаяхан үнгэрһэн ВЛКСМ-эй райкомой бюро дээрэ уһалууриин системэ заһабарилагдажа байһан тухай Хурамхаанай ...-мелиоративна станциин директор Г. И. Кирюхин, хүдөө ажахын аймагай управлениин главна инженер-мелиоратор К. С. Баженов хоёр хөөрэжэ үгөө. Мүн тиихэдэ уһалууриин системын заһабарилгада хабаадалсаха И. Козулин, Л. Горбунова, Л. Кустова, Н. Фетисова болон бусад комсомолшууд ажалтайгаа танилсажа, тус тустаа тусхай даабари абаа.

Тус совхозой Мухалта, Аян, Шэлбэнги Добуунай нуга, сабшалангууд эдэ үдэрнүүдтэ бүлүүр станцяар уһалагдана. 4 бүлүүр станци эндэ хүдэлжэ, нилээд ехэ газар таһалгаряагүй уһалжа байнхай. Эндэшье совхозой комсомолшууд эдэбхитэйгээр хүдэлжэ, газар уһалалгые саг зуураше замхаанагүй.

Ажахын нуга, сабшалангуудта үдхэн гооной долгилхонь ойртоо.

С. СУХОДА
Гааргын совхозой мелиор...

ЗОХИДООР ХУБСАЛАГТЫ

...рэхэ бүхэндэ ажабайдалнай илам хүг... ...модог. тиимэһээ үмдэхэ хубсаһамнайшье ...дэжэ байдаг ааб даа. 2—3 жэлэй урда ...модно, гоё байһан хубсаһан мүнөө үень ...й оёдолтой, тааруугүй шэнги болошоно ...Жэшээлхэдэ, шумбэгэр хоншоортой, на...адасhанда адли һүеытэй эхэнэрэй туфли ...одоһоо гаража, лаб гэмэ һүеытэй, хүлдэ ...талнууд гаргагдадаг болонхой. ...жэшээнүүд тон олон.

...оноор оёотой, бэедэ тааруу хубсаһа үм... ...хада ямар зохид бэ! ...риман гоё гэгшын костюм гү, али плати ...аад, үзэмжэгүйшэг гутал үмдөөд ябадаг.

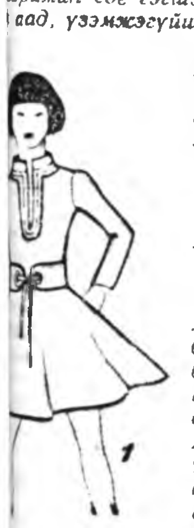

Һаргамаар плати абахынгаа урда, бусад нэмэлтэ — шляпа, гутал, сүүмхэ, оймһон тухайгаа заатагүй бодожо үзэхэ хэрэгтэйл.

Мүнөө үеын залуушуул ямараар хубсалхаб?

Мүнөө жэлдэ, мүн 1970 ондо үмдэгдэхэ хубсаһан элдэб янзын байха: уйтан, уужамшье, богони уташье, һэрбэһарба гоёолтотой, юрэ оёотой хубсаһан хуу модно байха гэжэ хэлэлтэй. Хүнэй хубсаһанай бэедэ тааруу, ажал хэхэдэ һаалта хэхэгүй байханьшухала.

Модо гээшэмнай гансата бии болошоод, түрүүн бии байһан модельнүүдые үгы хэжэрхинэ бэшэ. үнгэрэгшэ жэлэй модын хубсаһанай эгээл һонирхолтой, тааруу, гоё түхэл маягтайнь шэлэгдэжэ, шэнэ мододо ородог. Тиимэһээ хуушараа гээд, энэ тэрэ самса, платияа үмдэхэсэ болишохо гээшэ баһал буруу болоно ха юм. Заха, шагта гэхэ мэтыень һэлгээд, мүнөөнэй үедэ тааруу болгоходо, ехэ шадабаришье хэрэгтэй бэшэ.

Харин модын хубилалта харуулха болоо һаа, иимэ байна.

Спортивна түхэлэй платинууд модно зандаа. Плати бэлхүүһээрээ оёдолгүй: юбкэнь—клеш, нэгэн гэбэл, ехэ нугалаадаһатай. Эдэнь ехэнхидээ платиин хоёр хажуудань хэгдэдэг. Платиин хамсы һуулгамаг, утанууд, заримдаа туруутай.

Ялагар с... аан торгоор оёотой блузка английска костю. доро үмдэхэдэ зохид.

Гоёжо үмдэхэ хубсаһан элдэб янзын байха. Сагаан, ягаан, сэгээн, ногоон үнгэтэй платинууд тааруу үнгэтэй гоёолтонуудтай байха. Сарбуугаараа уужам болоһон, мүн «фонарик» хамсынууд модно. Үргэн, һөөлжүү бүдөөр хэгдэһэн хуняаһан хамсы, захада тааруугаар оёгдодог. Иимэ гоёолтотой кофто тааруу үнгэтэй, матаргайгаар саб һуунги аад, доошоо уужам болоһон юбкэтэй ехэ зохидоор таарадаг.

Ута, сэхэ хүлтэй басагадта 10 сантиметр тухай үбдэгһөө дээрэ хубсаһа үмдэхэдэ болохо. Зүгөөр богони хубсаһан модно гээд, хүн бүхэн плати, юбкэнүүдээ тайрахадаа, тон ехэ эндүү гаргадаг. Нэн түрүүн өөрынгөө бэедэ тааруу, зарим тэды дутагдалнуудаа нюужа оёһон хубсаһанда анхаралаа хандуулаа һаа, һайн.

«Һарьһа эрбээхэй» гэжэ нэрлэгдэдэг шэнэ силуэт 1970 ондо модно болохо хараатай. Иимэ нэгэ плати зураг дээрэ харуулагдана.

Хүбүүдэй хубсаһан гансал хара үнгэтэй байха ёһогүй. Боро, хүрин, хара-хүхэ, ухаа үнгэтэй костюмууд тааруу самса, галстуктайгаар үмдэгдэдэг. Мүн баһа гуталынь тааруу үнгэтэй байбал зохид.

Үдэр бүриин пиджагууд элдэб янзын хармаантай, бүһэ, татуургатай байха. Дээрээ барюушаг аад, үбдэгһөө доошо нэгэ бага үргэдхэгдэһэн үмдэн залуу хүбүүдтэ таарадаг, 20—30 онуудаар үмдэгдэдэг байһан ута пиджагууд (хүлхэгэрнүүд бэшэ, бэедэ саб гэмээр һууһан) мүн лэ модно байха.

Зохидоор хубсалаад ябахын тула, үнэтэй сэнтэй бүд заатагүй абаһанай огто хэрэггүй. Үнэгүйхэн бүдөөр саб гэмэ хубсаһа оёжо болохо гэжэ таанар, залуушуул, бү мартагты.

З. АТСЛЕК.
«Индпошив» нэгэдэлэй главна инженер.

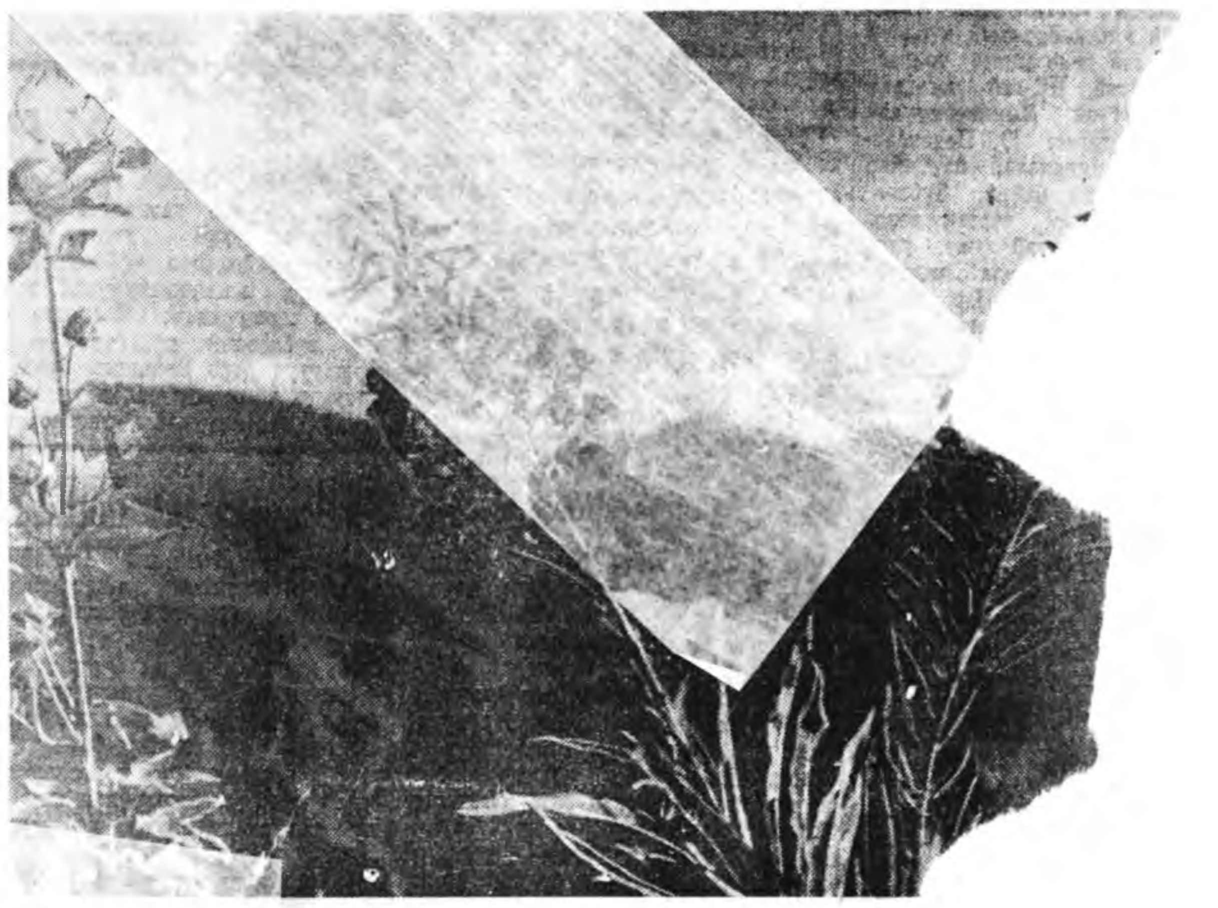

Хаанаһаа унгитайб,
Харанал6и гайхан.

ЗАЛУУ НАҺАН! Хэды жаргалтай, хүхюутэй, ...онирхолтой үе саг гээшэб! Илангаяа манай совет залуушуулай ажабайдал бүмбэрсэг дэлхэйн алишье ...рокой үетэнэй ажабайдалтай жэшэмээр бэшэ даа!

Заводой цех соо, хүдөө нютагай үргэн талада, ...ниверситедэй байшан соо, оёоргүй уужам замбуулиндашье манай хүбүүд, басагад ажал хэрэгээрээ ороноо суурхуулна. Тэрэнэй гараар хэды ехэ юумэн хэгдээб! Шэнэ газар элдэхэдэ, уһа мүрэнэй урасхал хубилгахада, хүбшэ тайгын оёорто хото город бод...кооходо — хаанашье залуу гарнуудай хүсөөр юумэн бүтэдэг лэ! Коммунист аханартаа ээм ээмээ түшэлсэн, совет залуушуул, солото комсомолшууд эхэ ороноо хамгаалалсан хэды дахин бодоо һэм! Коммунис партиингаа уряалаар совет залуушуул мантаң томо барилгануудта, шэнэ газар элдүүрилгэдэ эрэлхэг зоригтойгоор мордодог.

Манай залуушуул һуралцашье, амаржашье, ямаршье бэрхэшээлһээ сухарингүй ажаллажашье шадаха. Совет залуушуулай таһаршагүй хубинь болохо буряад хүбүүд, басагадшье баһал магтаалтай.

Мүнөөдэр, залуушуулай үдэр хүн түрэлтэнэй түрүү үзэлтэй хүбүүд, басагад эб найрамдалай түлөө, эрхэ, сүлөө, зол жаргалайнгаа түлөө тэмсэлдэ ниттаран жагсана.

Түрэл ороноо Американ булимтарагшадһаа сүлөөлхын түлөө бодоһон вьетнам залуушуулда бидэ таларханабди, нангин тэмсэлыень дэмжэнэбди. Эб найрамдалай, эрхэ сүлөөгэйнгөө түлөө тэмсэжэ байһан бүхы дэлхэйн түрүү үзэл бодолтой залуушуултай бидэ, совет хүбүүд, басагад һаналаа нэгэдхэнэбди!

ОНЬҺОН ХОШОО ҮГЭНҮҮД

1. Үһанайнгаа тунгалагта,
Ургамалайнгаа шэмэтэйдэ.
2. Талын дундахи зээрэлгээн шэнги
Таатай нойрой зүүдэн шэнги.
3. Хүрэл түмэр хатуушье һаа
Хөөргын галда уярна.
4. Ангирай дууһаа уянгалиг
Лимбын дууһаа эгшэглиг.
5. Үригүй һаа, баян,
Үбшэгүй һаа, жаргал.
6. Үдэрэй ута
Үбэлэй сэсэг шэнги.
7. Уулые нүүлгэжэ,
Далайе эюулхэ.
8. Наһан бага.
Шуһан шэнгэн.
9. Аманда оротор
Арбан дабаатай.

Бүтэхын тэмдэг.
12. Тэмсээ һаа.
Тэнгэриин одондо хүрэхэ.
13. Нюдөөрөө хаража,
Гараараа бүтээхэ.
14. Шаарынь хаяха,
Шэмынь һорохо.
15. Голоонойхи
Голдо оробо.
16. Дараа һаа, дагадха.
Үргөө һаа, үндэгэн шара болохо.
17. Үгэ намнаашын
Үһэн сайха.
18. Һүгүй үнеэн мөөрөөшэ,
Һэгтүй һамган уряаша.
19. Архяар
Шараа дараха.

Хүнүүдэй хөөрэлдөөн соогоо хэ...

Н. ДЬЯБЕНОВ.

Алексей БАДАЕВ.

НАЙМАН МҮРТЭЙ ШҮЛЭГҮҮД

1.

Шэрдэг дээгүүр шэрээдэг угалзанууд
Шэмэглэдэг лэ айлай хоймор талые,
Ороһон айлшанаа тэндээ һуулгажа,
Оролдон хүндэлдэг буряад ёһо бии.
Хэлсэдэг: һаруул сэдьхэлтэй айлшан
Дабхарлан шэмэглэдэг айлай хойморые,
Заяанһаа хүндэтэй һуурида, халаг даа,
Заримдаа һуудаг лэ залихай хүйхэр...

2.

Энеэбхилэн шэртэһэн хүбүүд бүгэдэндэ
Энхэрэл зүрхэеэ үгэжэл байдаг,
ягаахан хасартай энеэхэн басаганда
Ямар олон зүрхэн хэрэгтэйб даа!
Тодхорто ороһон ядаруу хүнүүдтэ
тодожо гараа туһалхаяа һарбайдаг
Урагшаа һанаатай энеэхэн басаганда
Оройдоо нэгэхэн зүрхэн хэрэгтэйл!

3.

...

Намда болбосорол ерээ—нюунагүйб наһаа —
Намарай саһан үлэшөөл һаншаг дээрэм.
«Ямар һайхам!» гэлдэбэлынь бү этигэ абаһаар:
Ябашье хара һаншаг сагаанһаа дээрэл.

5.

Зураашын холстһоо намар тэрьелһэн шэнги,
Задарюун, шарайдань баян жаргалай тэмдэг.
Залуу яблони томонууд эдеэндээ бүхышэнги,
Зогсошоо ха гү амархаяа мэнэ һаяхан эндэ.
Хоёр хүбүүдынь лэ залуухан эхын үргэбшэ,
Хасарнуудынь яблокадал улаан, золтойл эдэ.
Үхибүүдтэеэ үгсүүр дабахадань хүндэ бэшэ,
Үхибүүдынь хүнгэхэнүүд, үдэ мэтэл эхэдэ...

6.

Мүнгэрхүү тушаалтай болоходоо,
Мүнхэрөөб гэжэ бү һана.
Мүнгэлиг үһэтэй болоходоо,
Үбгэрөөб гэжэ бү һана.
Бутархай зэдүүдые олоходоо,
Баяжааб гэжэ бү һана.
Саарһан диплом олоходоо,
Сэсэжээб гэжэ бү һана.

7.

Хойноһоом ерэһэн ангууша нүхэрни
Хооһоор дааража бү хоног гэжэ
Хооллохо эдеэ, түлеэ, шударуул, дабһа
Хүбшын отогто орхидог ёһо бии.
Садатараа хоолложо, дулаасажа хоноод,
Саашаа ябахадаа ээлжээгээ һанажа,
Эдихэ хоол, дабһа, шударуулшьегүй хадаа
Энэрхы хүнүүдтэ һайе ни һанаарай.

ДҮРБЭН МҮРТЭЙ ШҮЛЭГҮҮД

(...БУРНУУД)

...

Залгинхай ябахадаш үнөөхи табан зуугаа,
(Залгихадаа шимни бэрхэ бэлэйш даа угаа!)
Хүршын Барда нохой хүлысшни зуугаа.

7.

Үнинэйш золгоогүй үргэн ехэ агаар
Үнэр жаргалта байдал үнинэй мандаа.
...унгалаг гээшэнь Онон шадарай агаар,
...амир тэнхээ бэлэглэн байнал мандаа.

8.

Наһанайш замда ушаржа магад жалга ганга,
Намаг налхи-наһанай зам угаа хүндэ.
Ябаһан лэ газарташ анхилжа байг лэ ая ганга —
Аба нютагайшни эгээл һайхан хүндэ.

9.

Заншалта һайндэр һур харбаанда зуу гаран
Залуу бүхэнүүд бэе бэеэ һорилсон барилдаа.
Хүбүүн, ши, суурхабаш, түрүү зэргэдэ гарап,
Хүндын ёһоор дүүрэн хундага барил даа!

10.

Үдэ болотор унтангүй, эртэхэн ши бодоорой —
Үлүү нойрһоо, үрэ гарадаггүй юмэл, Сэнгэ.
«Түрэлхи хэлээ уншаад, тоогоо һайса бодоорой,
Тиигээд һүүлээрнь агаарта гаража сэнгэ.»

11.

Ажабайдалнай-бурьялжа бусалжа байгаа далай.
Алхалжа ябаашын харгыень бү гара хүндэлэн.
Халтад лэ гэхэдээ, хүндэ мэсэеэ бү далай —
Харин хүнтэй уулзахадаа гараа үгэ, хүндэлэн.

...АЙШААНА

...орюулагдаһан КПСС-эй ...м тухай информацион...е, мүн Пленумэй тогтоо...арнуудта толилһон бай...

...АСС). Москвада болоһон ...гай Пленум болон эндэ ...оол тухай мэдээсэлые ...н газетэнүүд тунхагла...змые аршалан хамгаал...СС-эй ЦК-гай интерна...ялгань мүн» гэһэн гар...ленум тухай мэдээсэлые ...» газетэ тунхаглаба.

(ТАСС). Москвада боло...с болон хүдэлмэришэнэй уласхоорондын зүблөө... тухай КПСС-эй ЦК-гай секретарь Л. И. Бреж...элидхэл тушаа баталан тогтоолые КПСС-эй Комитедэй Москвада бо...м тухай мэдээсэлнүүдые эли тодоор, томо гарша... толилһон байна.

ЦК-гай Политбюрогой ...араа шугамые, бодото ...лгые КПСС-эй ЦК-гай ...ин һайшаагаа гээд га...эмдэглэнэ КПК-гай мү...элс ...риин ябуулдаг гадаадын политическэ хараа шугам, тэрэнэй эбээ таһаранги политика диилэнхи олон аха дүү партинуудай зүгһөө эрид шууд харюугай сохилто абаһыень зүблөөн дээрэ һанамжануудаа халан абалсалга үнэншэмөөр батадхан харуулаа гэһэн Пленумэй тогтоол доторхи хүсэнэгые хэблэл мүн лэ онсолон тэмдэглэнэ.

ДАМАСК. (ТАСС). Советскэ Союзай Коммунис партиин Центральна Комитедэй Пленумэй дүнгүүдые тайлбарилха зуураа, Сириин «Аль-Баас» газетэ нигэжэ онсолон тэмдэглэнэ. Пленумдэ хабаадагшад Москвада болоһон коммунис, хүдэлмэришэнэй партинуудай хүдэлөөн халаа коммунис хүдэлөөе нягтаруулан жагсааха шэнэ шата болохо, империализмда эсэргүү дэлхэйн түрүү үзэлтэй хүсэнүүдэй нэгэдэмэл тэмсэлые улам эршэдэхэ хэрэгтэ горитой үүргэ дүүргэхэ юм гэһэн бүгэдын һанамжые Пленумдэ хабаадагшад мэдүүлээ.

РИМ. (ТАСС). Москвада болоһон КПСС-эй ЦК-гай Пленум тухай мэдээсэлые Италиин бүхы газетэнүүд эли тодо газартаа тунхаглаба.

Амаралгын үдэрэй хуудаһан

ЭТЮД

ТҮҮДЭГ

Хойноһоо бууһан һулахан һэбшээндэ уляангир модоной арюухан ногоон набшад аадар шэнгеэр шааяшаба. Сэнхир хүхэ огторгойн хаягаар бөөн хара үүлэн обоорон гаража, бүрүүл харанхы болобо. Би хуурай мүшэр суглуулжа, хадын горхоной эрьедэ түүдэг нособоб. Гални абьяастайгаар дүрэжэ, оршон тойронхиие гэрэлтүүлнэ. Хадын дошхон горхон огсом дуугаа дуулан, мүнгэн долгёо мэлмэрүүлэн урдана. Би байгаалиин дабташагүй дуунай аялга шагнан, дуугай зогсоноб. Гэнтэ:

Хабтагай Зармаадайн урда талада.
Хонидоо манадаг ажалтай хүм даа.
Холшорхон зулгы инаг нүхэртэйгөө
Ханилжал зугаалдаг жаргалтай хүм даа.—гэһэн

дуу эхэнэр хүнэй дуулахань холоһоо соностобо. Тэрэ ирагуу һайханаар дуулана, Эхэнэр хүнэй иимэ зөөлэхэнөөр, сэдьхэл уяруулмаар дуулахые үсөөн шагнаһан тула би гайхашабаб. Теэд тэрэ эхэнэр дуулажал, дуулажал ябана. Байгаалишье энэ аялга шагнаһан мэтэ дуугай болошобо. Эгсэ шулуун байсануудай дундаһаа орьёлон гараһан горхон мэтээр, тэрэнэй сээжын оёорһоо ирагуу дуунай аялга зэдэлэн, нойрсон дуураһан тала дайдаар, хада уулын оройгоор ниидэнэ.

Уданшьегүй мориной табараан дүтэхэнэ дуулдажа, би тэрэнэй урдаһаа угтан ошобоб.

— Талын дунда түүдэг нособоһон хүн та гүт? —гээд хорёод наһатай холшор залуу буряад басаган эмээл дээрэһээ солбоноор һүрөөд бууба. Талын һалхинда үлеэлгэжэ хүрилшэһэн хасарынь, хараасгайн дали шэнги үдхэн ха...ра нидхэнь басаганай шарайе шэ...мэглэнэ. Дуулим талын хойморто... дуун шэнги һайхан басагантай... уулзалдаһандаа би урмашан бай...сажа:

— Та дуушан гүт?—гэбэб.

— Үгы даа, би хонишонби. Ү...гэн уужам тала дайдын дунду... хүбэн сагаан хонидые манаб... ажалтай хүм. Энээнһээ ехэ жар...гал хаана байхаб,—гэжэ омогоо... хэлэн, тэрэм түүдэгэй дэргэд... ошоод һууба.

Түүдэг... Талын түүдэг. Эл... туяагаа хүндэ бэлэглэн. эт... найдал асардаг эди ...эдит... Залуу басаганай нюдэд согтой хү... хюунээр ялалзана. Гал дээрэ... хуурай мүшэр тэрэ хаяха зуур...

— Бидэнэр мүн лэ талын дун... гал нособоһо, сайгаа шана... зомди. Дааранд ябахада дула... суулха, гансаардаад ябахад... нүхэршни шэнгеэр һанагдаа... Һонин бээз,—гээд, моридоо ош...жо мордоод:

— Галдатнай дулаасажа ба...баб,— гэжэ шогтойгоор хэлэ... харгын холо руу табилуул... забдаба.

— Залуу басаган бү яар... танилсажашье үрдибэгүйбди. Х... гэжэ нэрэтэй гээшэбта?— гэ... асуухадам:—Талын хонишон Г... данай Саяанаб — гэжэ хар... үгөөд, мойһон харахан нюдөөр... неэд, хатаршынгаа түргэн таб... раан дундуур ханхинаса дуу... һаар холодошобо.

Хангил шулуун Бархан уул... хойморто түрэһэн, ажалша дуу... басагантай зунай үдэшын бо... хараанаар уулзаһандаа баясаа... аад, галайнгаа хажууда гансаар... үлэшэхэдэм уйдхартай шэнги ба... гаа һэн.

К. ЖАМЬЯНОВ.

ЭЛДЭБ ҺОНИН...

ЖИРАФУУДАЙ ИЛГАА

Жирафуудые абаһаар харахада, али алиниинь шье адли хэбэртэй байдаг. Бодото дээрээ тиимэ бэшэ юм. Бүхы Африка соо бэе бэедээ тон адли хоёрхоншье жираф байхагүй гэжэ Найробиин (Кени) заповеднигэй эрдэмтэд батална. Ушарынь хадаа жираф бүхэнэй хүзүүндэхи «угалза», хүнэй хурганай хээ мэтэ илгаатай байдаг юм ха.

ЕВРОПЫН ТҮРҮҮШЫН ТАМХИНША

1494 оной ноябриин 22-то Алонсо де Оедо гэгшын хүтэлбэрилһэн испанецуудай багахан бүлэг Куба ерэһэн байгаа. Тэдэнэр арал дээгүүр ябажа байхадаа туземецүүдэй ямаршьеб ногоо татажа, хамараараа хүхэ утаа баауулдагые анха түрүүшынхеэ хараһан юм.

Арбан зургаадахи зуун жэлэй түрүүшын хахадта тамхин гээшэ Европо түбидэ асарагдаһан байгаа. Испаниин Родриго де Гиере гэжэ хүн Европын эгээн түрүүшын тамхиншан байгаа. Родриго холын аянда ябахадаа тамхи татажа һураад, гэртээ ерэхэдээ комнато соогоо орожо шэбхэдээд, тамхилжа захалдаг юм һэн ха.

Үбгэнэйнгөө хамарһаа утаанай гаража байхые обёоржорхиһон һамганиинь «нүхэрэймни досоо эльбэ хүсэн шэбээлээ» гэжэ һанаһандаа, шажан мүргэлэй албатанда дары дуулгаһан байгаа. Родриго гэгшын аза талаан болоходоо шажанай албатан тэрэниие сагааруулһан юм.

ТҮРҮҮШЫН ХҮҮРГЭНҮҮД

Ехэ голнууд дээгүүр эгээн түрүүшын хүүргэнүүд манай үе сагай урда тээхи 600-гаад оң багаар баригдаһан байна. Вавилондо (манай үе сагай урда тээхи 604—562 онууд) Евфрат мүрэн дээрэ шулуун болон хирпиисэнүүдһээ бүридэһэн долоон томо тулгатай хүүргэ баригдаһан түүхэтэй. Тус хүүргэ барихын тулада мүрэнэй урасхалые малтагдаһан тусхай каналаар ондоо тээгүүр залаһан байгаа. Суднануудай һаадгүй гаража байхын тулада тэрэ хүү...бэ зааража байхаар хэгдэһэн хэд ха.

Мүн тэрэл үеэр Римдэ Ти...гол дээрэ модон хүүргэ б...даһан байгаа.

Т-813

Энэ хадаа хүндэ ашаанай а...томашинануудые гаргадаг Т...ра гэжэ заводой һүүлэй үе... модель болоно. 270 мори... хүсэтэй энэ автомашина ... тонно ашаа шэрэхэ хабатай ... Гадна Т-813 машина часай 1... километр түргэнөөр ябаха, ... эгсэ үгсүүр газар өөдэ һаа... гараха аргатай.

Чехословак конструктор...дай зохёоһон энэ айхабтар ... сэтэй автомашина техни... шэнэ илалта болоно.

СЭЛМЭГ ТЭНГЭРИИН АЮ...

Лётчигуудай сэлмэг тэн...дэ дуратай байһаниинь м... жэ. Гэбэшье үүлэгүй сэлм... торгой тэдээндэ аюултай ... дал ушаруулжа болодог. У...рынь хадаа дээрэһээ доош... али дороһоо дээшээ ... «турбулентность» гэжэ ага... хуйлааһата урасхал само... жолоодоходо бэрхэшээл ү...руулжа, ехээр һэжэрдэг.

«Турбулентность» гээшэ ...нөө болотор хүсэд тодоруу...дан шэнжэлэгдээгүй ба... Тиимэһээ тэрэ аюултай ба... зангаараа. Удаан үргэлж... туршалгануудай удаа А...кын инженернүүд ниидэж...һан самолёдой урда тээ 80 ...до урид «турбулентности...доруулха түхеэрэлгэ хэбэ. Т... түхеэрэлгэ хадаа агаарай ... аюултай зонодо ороход... 3—4 минута урид лётчиг...нуулдаг, мэдээсэдэг аргат...

Саашадаа энэ аппарады... рижуулан һайжаруулбал, «Ту...булентность» гээшые 240 мо...ной холо зайһаа тухайлжа ...лохо. Тиигэбэл тэрэниие абя...һаа түргөөр ниидэдэг само...дуудта хэрэглэжэ болохо бай...

(«Наука и жизнь» гэжэ... журналһаа абтаба...)

Редактор Ц. Ц. ЦИБУДЕЕ...

Манай адрес, телефонууд

г. УЛАН-УДЭ, ул. Ленина, 35. Телефоны: редактора—54-5... приёмная—54-93, зам. редактора—68-08, зам. редактора—62-62, ответ. секретаря—50-52, зам. ответ. секретаря—66-7... отделы: партийной жизни—60-91, сельского хозяйства—64-3... 63-86, пропаганды и агитации—56-23, промышленности ... строительства—61-35, советского строительства и быта—69-5... культуры и школ—60-21, писем и рабселькоров—67-81, ...формации—34-05, общественная приёмная—56-62, машин... бюро—57-63, фотолаборатория—33-61.

Гор. Улан-Удэ, типография управления по печати при Сове...те Министров БурАССР.

Н-00561. Зак. № 59...